

MINISTERUL EDUCAȚIEI
ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA

MAIA MOREL
RODICA MOCANU-NOSKO
ANGELA FRUMOSU

VII

Educație plastică

Manual pentru clasa a VII-a

ȘTIINȚA

MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII AL REPUBLICII MOLDOVA

MAIA MOREL
RODICA MOCANU-NOSKO
ANGELA FRUMOSU

Educație
plastică
Manual pentru clasa a VII-a

Știința, 2023

CZU 73(075.3)
M 89

Acest manual este proprietate publică, editat din bugetul de stat, sursa: Ministerul Educației și Cercetării, și transmis cu titlu gratuit.
Manualul școlar a fost elaborat în conformitate cu prevederile Curriculumului la disciplină, aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 906, din 17 iulie 2019.
Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 600, din 26.05.2023, ca urmare a evaluării calității metodic-științifice.

(Denumirea instituției de învățământ)

EVIDENȚA UTILIZĂRII MANUALULUI:

Anul de folosire	Numele și prenumele elevului	Anul de studii	Aspectul manualului	
			La primire	La returnare

Dirigintele clasei verifică dacă numele, prenumele elevului sunt scrise corect.
Elevii nu vor face niciun fel de însemnări în manual.
Aspectul manualului (la primire și la returnare) se va aprecia de diriginte cu unul dintre calificativele: nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător.

ÎNȚREPRINDEREA
EDITORIAL-POLIGRAFICĂ

ȘTIINȚA

str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova
tel.: (+373 22) 73-96-16 (anticamera); (+373 22) 73-99-94 (marketing)
(+373 22) 73-99-83 (depozit); fax: (+373 22) 73-96-27
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com
www.editurastiinta.md

Responsabil de ediție: Larisa Dohotaru

Corectori: Mariana Belenciuc, Maria Cornesco

Redactor tehnic: Nina Duduciuc

Machetare computerizată: Romeo Șveț

Copertă: Romeo Șveț

Imagine pe copertă: Andrei Mudrea. *Metamorfoza I*. 2012, fragment

Surse foto: wikiart.org, filatelie.md, wikipedia.org, art.md, metmuseum.org, mnam.md, printerest, etnoxata.com.ua, arta.md, vipmagazin.md, commons.wikimedia.com, moma.org, blog.artsper.com, freefoto.com, europesart.com, topofart.com, elephant.art, yannarthusbertrand.org, iatp.md, artindex.ro, bard.edu, vogue.com, istoria-artei.blogspot.com, tuttartpitturasculturnapoesiamusica.com, algerieautrefois.com, covoaretraditionale.ro, streetartnyc.org, typographyisme.net, gustave-courbet.com, leonardoteacherofpaintinginmilan.com, maidin.md, singularart.com, ladepeche.fr, art-picasso.com, vox.com, wassilykandinsky.net, artsy.net, gavinturk.com, whitney.org, arta.neonet.md, akademos.asm.md, diez.md, modernism.ro, larevista.ro, arman-studio.com, divisare.com, tacticaspublishas.wordpress.com, carolkratochwill.net, mbam.qc.ca, nga.gov, widewalls.ch, artist-hundertwasser.tumblr.com, caligramasinlimites.blogspot.com, jacqueslanciault.com, brigitte-ritschard.com, lisajacomem.com, dreamstime.com, inhabitat.com, recupart.net, bbc.co.uk, puzzle-mania.ro, mcescher.com, museeysiparis.com, aestheticamagazine.com, soviet-art.ru, constantanoastra.ro

Î.E.P. Știința se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice Știința.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Morel, Maia.

Educație plastică: Manual pentru clasa a 7-a / Maia Morel, Rodica Mocanu-Nosko, Angela Frumosu;
Ministerul Educației și Cercetării al Republicii Moldova. – [Chișinău]: Știința, 2023 (Combinatul Poligrafic). – 72 p.: fig. color.
Editat din bugetul de stat.

ISBN 978-9975-85-389-7

Imprimare la **COMBINATUL POLIGRAFIC**

str. Petru Movilă, 35, MD-2004, Chișinău, Republica Moldova, Comanda nr.

© Maia Morel, Rodica Mocanu-Nosko, Angela Frumosu. 2023

© Întreprinderea Editorial-Poligrafică Știința. 2023

*O veritabilă operă de artă
nu este aceea care seamănă cu ceva,
ci aceea care înseamnă ceva.*

Andrei PLEȘU

Dragă elevă/drag elev,

Noul tău manual de *Educație plastică* te va ajuta:

- › să realizezi creații plastice personale;
- › să apreciezi opere de artă din epocile trecute și din prezent atât din țara noastră, cât și din lume;
- › să evaluezi propriile creații și pe cele ale colegilor tăi.

Vei descoperi, de asemenea, variate tehnici și procedee plastice care îți vor permite să transformi ideile tale în creații personale. Vei învăța, în același timp, să descriezi mesajul operelor de artă și să înțelegi intențiile pe care le are fiecare artist în procesul de creație.

Aceste cunoștințe te vor îmbogăți cultural și te vor ajuta să te orientezi în lumea atât de variată și de enigmatică a artelor plastice.

Îți dorim succese și multă inspirație!

Autoarele

Cuprins

Evaluare inițială	5
Introducere	
Arta plastică, domeniu de activitate artistică	7
I Alfabetizare vizuală	
1. De la structura naturală spre structura plastică	10
2. Figura umană ca sursă de inspirație	12
3. Proporțiile corpului uman	15
4. Figura umană în stare statică și dinamică	17
5. Portretul	19
II Limbajul vizual-plastic	
6. Varietatea mijloacelor de expresie artistică	22
7. Tehnici mixte și mijloace inovative în artele plastice	24
8. Contrastul	27
9. Armonia imaginii vizual-plactice	29
10. Semnificația culorilor și formelor	31
11. Mesajul operei de artă	33
12. Arta – mesager în exprimarea problemelor majore ale societății ...	35
Evaluare sumativă nr. 1	37
III Compoziție și design	
13. Simetria și asimetria în compoziții statice și dinamice	38
14. Echilibrul	41
15. Stilizarea ca procedeu artistic	43
16. Obiecte de artizanat. Ornamentul	46
17. Designul și estetica produsului	50
IV Istoria artelor plastice	
18. Stiluri artistice	54
19. Arta modernă și contemporană	57
20. Arta Basarabiei și a Republicii Moldova din secolul al XIX-lea până în prezent	60
21. Specificul artei naționale	64
V Valorizarea artelor vizual-plactice. Experiințe pozitive	
22. Proiect de creație <i>Arborele NOI</i>	66
23. Opera de valoare și kitsch-ul	68
24. Muzee și spații pentru artă	70
Evaluare sumativă nr. 2	72

Evaluare inițială

Tipul de evaluare: evaluare inițială (EI);

Produse evaluate: mesaj argumentativ scris; lucrare vizual-plastică de scurtă durată.

Sarcini de lucru:

1. Privește imaginile din planșa I și comentează de ce numim: pictura – artă a culorii; grafica – artă a liniei; sculptura – artă a volumului; arhitectura, artă decorativă și designul – arte aplicate?
2. Cum ai putea defini arta decorativă?
3. Cum crezi, de ce în Planșa I se regăsește un aparat de fotografiat?
4. Ținând cont de evoluția artelor, ce tip de creații actuale ar putea completa celula liberă din Planșa I?
5. Ce domenii artistice, în afara artelor vizuale, mai cunoști?

6. Privește Planșa II și notează în caiet, cu literele corespunzătoare, genurile de artă care, în opinia ta, sunt reprezentate în imaginile respective. De exemplu, natură statică (fig. 1).
7. Schițează o compoziție figurativă-felicitare, cu pix, creion simplu, carioci etc., ce ar conține un mesaj succint de încurajare și urări de succes colegilor tăi în noul an școlar.

Planșa II

Genuri ale artelor plastice

Natura statică

Reprezentarea obiectelor, fructelor, legumelor, florilor etc.

Peisajul

Reprezentarea unei vederi a mediului natural sau creat de om.

Portretul

Reprezentarea chipului omenesc.

Genul animalier

Reprezentarea peștilor, mamiferelor, păsărilor etc.

Compoziția tematică

Reprezentarea unui conținut cu subiect concret (biblic, istoric, batalic, revoluționar, social etc.).

Compoziția de gen

Reprezentarea unor scene din viața cotidiană.

Compoziția fantastică

Reprezentarea unui conținut imaginar, inexistent.

Compoziția abstractă

Reprezentarea unui conținut nonfigurativ.

Criterii de succes:

- Recunosc varietățile ramurilor artelor vizuale.
- Explic și argumentez denumirile atribuite ramurilor de arte vizuale.
- Răspund în scris la întrebări, utilizând terminologia specifică artelor vizuale.
- Identific genurile de artă reprezentate în imaginile propuse.
- Realizez o felicitare pentru colegii de clasă.
- Utilizez tehnici de lucru și materiale la alegere.
- Redactez un mesaj succint de felicitare conform sarcinii de lucru.
- Particip la o miniexpoziție de lucrări dedicate noului an școlar.
- Apreciez rezultatul expoziției improvizate.

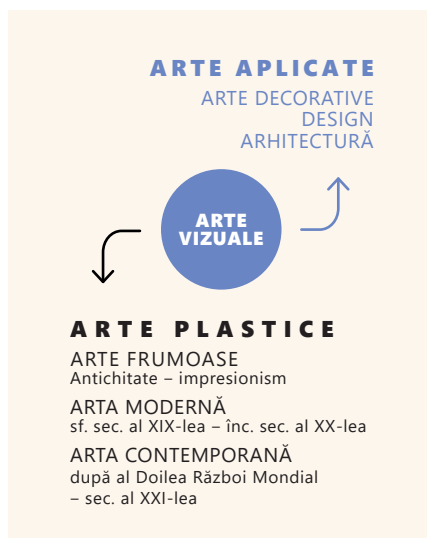
Introducere

Arta plastică, domeniu de activitate artistică

Termeni-cheie

- › Arte vizuale; › arte plastice; › arte aplicate;
- › operă de artă; › capodoperă.

Sfera activităților artistice include mai multe domenii: *muzica, literatura, teatrul, dansul, cinematografia, arta fotografică, artele plastice* etc.

I. Schema artilor vizuale

II. Armand Fernandez. *Ora tuturor*. Gara „Sfântul Lazăr”. Paris. 1985

Artele plastice reprezintă domeniul de transformare artistică a materiei cu scopul de a crea ceva nou, unic, personalizat. Opera de artă transmite mesaje (idei, sentimente, atitudini), stabilind în acest mod un dialog între creator și spectator. Artele plastice fac parte din **artele vizuale** (fig. I), adică din creația plastică, și se receptează, în primul rând, cu văzul. Tradițional, artele plastice se numeau **arte frumoase** și cuprindeau: pictura, sculptura, grafica, arhitectura și artele decorative. Pe parcursul dezvoltării civilizației, în special a tehnologiilor, acestea au fost completate cu fotografia, arta video, grafica computerizată, arta conceptuală, instalațiile spațiale etc., care nu se mai încadrează neapărat în termenul de arte frumoase. Astfel, odată cu evoluția artilor, creațiile artiștilor plastici corespund noțiunii de **artă modernă** și **artă contemporană**.

Un obiect (sau o imagine) care se consideră operă de artă întrunește câteva condiții:

- 1) rezultă din procesul de creație a unui artist profesionist;
- 2) reprezintă o idee unică și originală;
- 3) exprimă o intenție de creație a artistului.

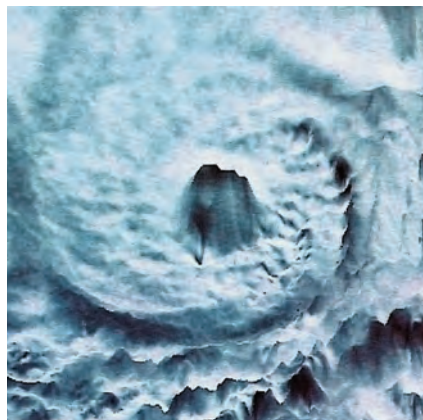

Examinează *figura II* și argumentează, după condițiile expuse mai sus, că această creație este operă de artă.

Ce reprezintă imaginile din *figurile III și IV*?
Argumentează.

Deși peisajele naturale ne desfată ochiul, ele nu pot fi considerate opere de artă, pentru că nu au ca autor o ființă umană (*fig. III, IV*). De exemplu: florile de gheață „zugrăvite” pe geam de gerul iernii, un apus de soare, un cuib de pasăre etc. Însă aceste fenomene ale naturii pot inspira plasticianul să creeze imagini artistice: picturi, sculpturi, fotografii. Doar prin creația unui autor, aceste reprezentări ale fenomenelor naturii capătă valoarea unor opere de artă. Artistul poate, de asemenea, să „împrumute” ideea de la natură și să creeze opere originale de artă (*fig. V, VI*).

III. Vârtej de zăpadă

V. Andy Goldsworthy.
O strălucitoare dimineață însoțită. 1987

IV. Cuib de pasăre

Ce asemănări și deosebiri găsești între *figurile III, IV, V și VI*?
Comentează care dintre ele sunt opere de artă.

Opera de artă exprimă o idee/stare/atitudine și are valoarea spirituală, adică trezește publicului spectator diferite asociații și sentimente. Creațiile care au o valoare excepțională se numesc **capodopere**.

VI. Patrick Dougherty.
Șapte ulcele cu urări de noroc. 2016.
Fragment

VII. Ceas

VIII. Vaze din ceramică

IX. Veioză

Examinează imaginile din această pagină și spune dacă obiectele reprezentate sunt opere de artă.

Limbaajul artelor plastice se aplică, de asemenea, și la crearea diverselor imagini (de ex., în publicitate) sau obiecte (mobilă, veselă, piese vestimentare, cărți, articole de papetărie, ambalaje etc.), care sunt, în același timp, și utile, și frumoase. Acestea au menirea să transmită o informație sau să înfrumusețeze mediul ambiant și nu reprezintă lucrări unice, ci sunt produse în serie. Asemenea lucrări (*fig. VII, VIII, IX*) nu au valoarea unei opere de artă.

Pentru portofoliu

Colecționează diverse imagini din anturajul tău imediat (cărți, reviste, postere etc.) – cu text și fără text; în culori sau alb-negru; cu reprezentări de plante, cu chipuri umane, cu eroi din desene animate etc. – și clasifică-le în două categorii: „opere de artă” și „alte imagini”.

Examinează *figurile II și VII* și spune care dintre ele este operă de artă. Argumentează-ți răspunsul.

Autoevaluare

- Precizează care dintre sintagmele de mai jos denumesc o imagine ce ar avea valoarea unei opere de artă:
 - o cascadă naturală (de ex., cea de la mănăstirea Saharna);
 - fotografia unei cascade (dintr-un manual de geografie);
 - o pictură realizată de un artist profesionist, intitulată „Cascadă” (pânză expusă într-o expoziție de artă);
 - copia unei picturi de artă, realizată de un amator și postată pe blogul acestuia.

Alfabetizare vizuală

1 De la structura naturală spre structura plastică

Termeni-cheie

➤ Structură naturală; ➤ structură plastică.

Natura a creat cele mai diverse structuri, care pentru om au valoare materială (fructe, legume etc.) sau spirituală (de ex., un buchet de flori oferit de o persoană dragă).

Structurile naturale, inclusiv omul care este tot o creație naturală, au servit întotdeauna artiștilor plastici ca surse de inspirație în crearea lucrărilor de artă.

Arta în care se reproduce fidel natura caută asemănare cu structurile existente în realitate (*fig. 1.1*). În astfel de cazuri plasticianul studiază structura materială a lucrurilor, face observări asupra ființelor vii, pentru a cunoaște proporțiile, caracterul formelor și mișcările acestora.

1.1. Jan van Huysum. *Flori și fructe*. Cca 1715/1730

1.2. Claude Monet. *Câmp cu maci la Argenteuil*. 1873

Amintește-ți

După cum ai studiat în clasele anterioare, procedeele artistice utilizate pentru transformarea structurilor naturale în structuri plastice sunt: studiul, construirea, suprapunerea, alăturarea, secționarea, combinarea, construirea, stilizarea, modelarea și modularea.

Nota bene

➤ Arta poate să imite natura, dar nu este obligatoriu să facă acest lucru (*fig. 1.4 a, b*). Imitarea structurilor din natură este doar o cale artistică, dar nu este unica posibilă.

Lucrările de reproducere a structurilor din natură creează posibilitatea de a remarca fenomene și obiecte necunoscute anterior (fig. 1.3) sau pe acelea a căror frumusețe nu o observăm decât atunci când le vedem reproduse (fig. 1.2).

Plasticianul care nu are intenția de a reproduce fidel natura folosește structurile naturale pentru a crea, pe baza lor, structuri plastice noi, decorative sau stilizate (fig. 1.4 a, b; 1.5).

1.3. Yann Arthus-Bertrand. Inima Voh.
Noua Caledonie. Oceanul Pacific

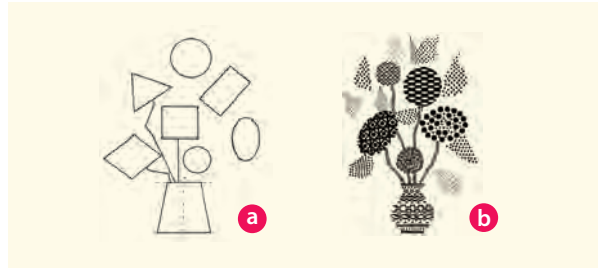
Studiază figurile 1.6, 1.7. Cum au obținut autorii transformarea unei structuri naturale în structură plastică?

1.6. Sofa contemporană.
Design mobilier

1.7. Franco Moschino.
Ansamblu vestimentar

1.4 a, b. Crearea unor forme noi pe baza celor naturale

1.5. Maurits Cornelis Escher. Șopârle. 1942

Infoplus

Natura nu este simplă și uniformă, de aceea nici arta inspirată din natură nu poate fi simplă și uniformă.

Structurile naturale sunt folosite de către artiști pentru a crea obiecte de design și articole funcționale (mobilă, vestimentație etc.) (fig. 1.6, 1.7).

Autoevaluare

- Examinează reproducerea din manual. Notează-ți, în caietul de lucru, cel puțin trei lucrări care reproduc fidel structurile naturale și altele trei care conțin structuri naturale transformate. Precizează ce procedee artistice de transformare au suportat structurile naturale.

Idei de creație

Varianta 1. Desenează un obiect cotidian (ceas, telefon mobil, lampă de masă etc.) inspirat dintr-o structură naturală.

Varianta 2. Analizează variate structuri naturale și, pornind de la acestea, creează o piesă vestimentară sau un accesoriu.

2

Figura umană ca sursă de inspirație

Termeni-cheie

> Figură umană; > reprezentare după natură; > reprezentare după imaginație.

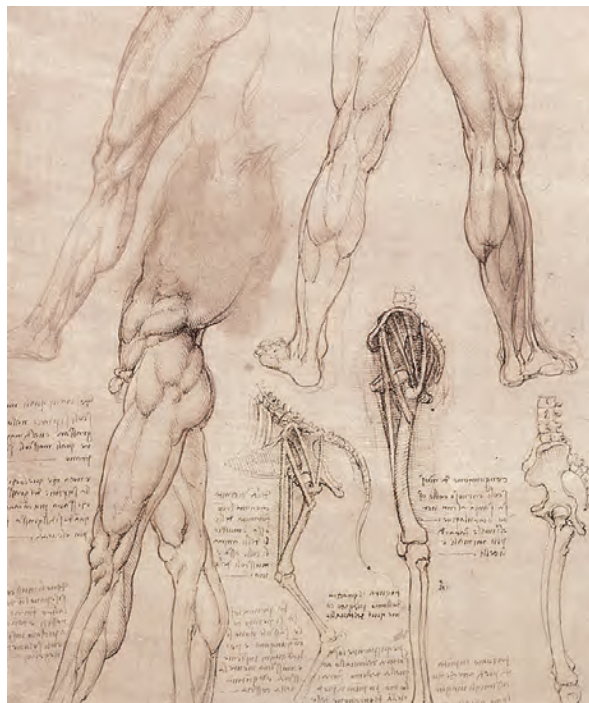
2.1. Imagini rupestre. Regiunea Sahara, Africa

2.2. Mitropolitul
Gavriil Bănulescu-Bodoni.
Cca anii 1800–1820

2.3. Statuia
împăratului Traian

2.4. Leonardo da Vinci. *Caiet de anatomie*. 1504

Analizează cine sunt (sau ce rol/statut social au) personajele din *figurile* 2.2, 2.3? După ce detalii se poate determina acest fapt? Cum crezi, ce statut social ar putea avea în comunitatea sa personajul din *figura* 2.5 d?

Studiul figurii umane se dezvoltă intens în epoca Renașterii, de exemplu în creația lui Leonardo da Vinci (*fig. 2.4*).

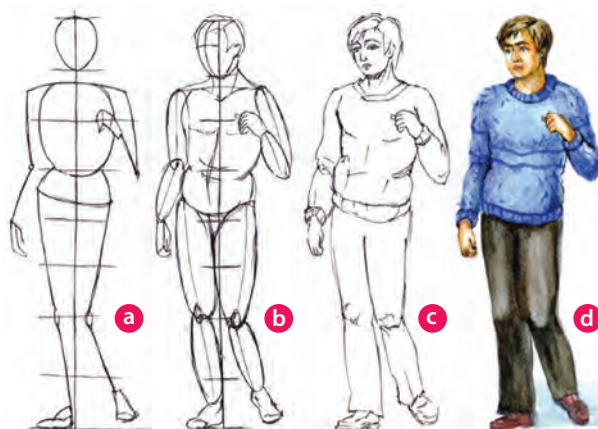
În epoca contemporană, plasticienii abordează subiecte și tehnici artistice variate (fig. 2.6, 2.8, 2.9, 2.10), figura omului reprezentând personaje din diverse categorii sociale.

Reprezentarea plastică a corpului omului se poate face *după natură* sau *după imaginație*. În ambele cazuri, artistul începe prin studiul corpului după natură (desenând după modele care pozează special pentru aceste lucrări).

Studiul după natură (desenul academic) se execută pe etape, începând cu o schiță sumară, în linii subțiri (fig. 2.5 a, b, c, d):

1. Se stabilește înălțimea totală a figurii cu o linie verticală.
2. Se desenează ovalul capului, calculându-se de câte ori se va înscrie el în înălțimea corpului.
3. Se găsește punctul de greutate (centrul de sprijin) al figurii.
4. Se precizează poziția modelului.
5. Se compară, între ele, părțile corpului (după proporții).
6. Se trece la construirea treptată a figurii în ansamblu, cu detalii și semne caracteristice modelului dat.

Studiul după natură ajută plasticianul să cunoască figura umană, care poate fi redată artistic în diferite moduri: *realist*, *stilizat*, *transfigurat*.

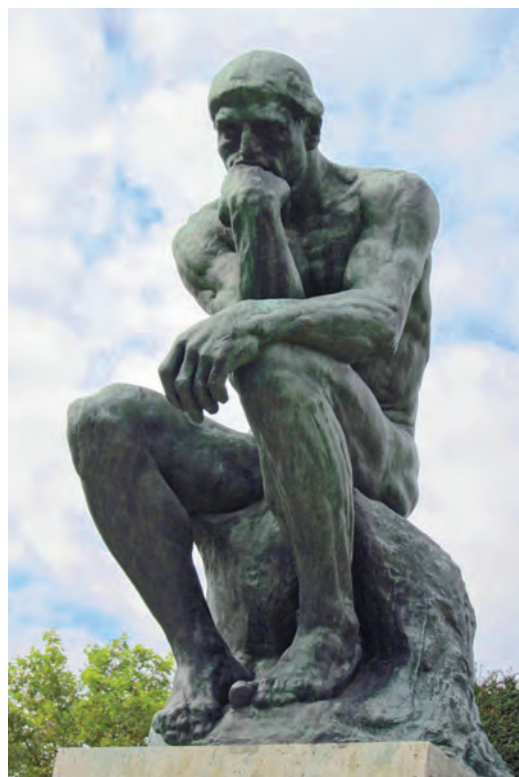
2.5. Etape ale reprezentării figurii omului după natură. Planșă didactică

Analizează figurile 2.6 și 2.7, care reprezintă subiecte asemănătoare. Ce deosebiri observi în reprezentarea plastică a figurilor? Ce exprimă aceste opere? Cu ce scop denaturează proporțiile corpului uman autorul sculpturii din figura 2.6?

2.6. Pierre-Yves Angers. *Nefericitul*. Montréal. 1972

2.7. Auguste Rodin. *Gânditorul*. 1906

Nota bene

- > La omul cu o statură înaltă (de 180 cm și mai mult), ovalul capului se înscrie în mărimea totală a figurii de 8 ori; la o statură de 170 cm – de 7,5 ori; la o statură de 165 cm – de 7 ori.

Astăzi progresul tehnic permite multiplicarea la infinit a imaginii omului (prin fotografie, video etc.). Prin urmare, artiștii plastici caută alte modalități de a reprezenta ființa umană (fig. 2.8). Nu asemănarea fizică este scopul lor principal, ci sentimentele și emoțiile personajelor (fig. 2.9).

2.8. Christian Boltanski. Școala Grosse Hamburgerstrasse. Berlin. 1998

Pentru portofoliu

Colectează din reviste vechi imagini cu figuri umane. Clasifică-le (imagine documentară, reproducere de artă, portret istoric, modă, reclamă, afiș, simboluri cu corpul omului stilizat etc.).

2.9. Keith Haring. Fără titlu

Hai să medităm

- „Arta nu are scopul să ne arate ceea ce se vede, arta face vizibil ceea ce nu se vede”, a remarcat pictorul german Paul Klee. Comentează la care dintre imaginile din temă se poate referi această afirmație.

2.10. Yves Klein. Antropometrie din perioada albastră. 1960. Fragment

Infoplus

Odată cu evoluția artelor plastice, în secolul XX, corpul uman devine un domeniu de experimentări artistice. Spre exemplu, Yves Klein (Franța) transformă corpul în „instrument” de pictură: el propune modelului să aplice culoare direct pe corp și să se suprapună peste pânză, care va păstra, astfel, amprenta corpului (fig. 2.10).

Idei de creație

Varianta 1. Imaginează-ți și creează o compoziție în care să se distingă figuri umane și personaje extraterestre.

Varianta 2. Orientându-te după etapele de schițare a corpului uman (fig. 2.5), observă și redă patru figuri reale din anturajul tău (colegi de clasă, membri ai familiei, prieteni, oameni în diverse contexte profesionale sau situații de agrement) în diferite acțiuni.

3 Proporțiile corpului uman

Termeni-cheie

> Proporții ale corpului; > canon de dimensiuni; > nud.

Corpul omului este una dintre cele mai complicate și desăvârșite forme naturale. Pentru a reda reușit figura umană, artiștii studiază în permanență structura și proporțiile ei.

Proporțiile corpului uman reprezintă dimensiunile unor părți aparte ale corpului, care formează un anumit raport cu dimensiunea totală a acestuia (de ex.: înălțimea capului, lungimea mâinilor, a picioarelor, a torsului și proporțiile acestora în raport cu mărimea integrală a corpului). Proporțiile corpului diferă de la adulți la copii, de la bărbați la femei (fig. 3.1, 3.2).

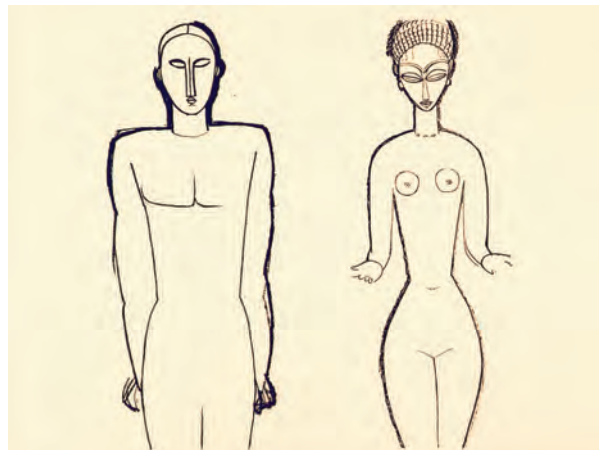

3.1. Rafael. *Madona cu sticletele*. Cca anul 1500

Armonia proporțiilor corpului este numită relația dintre părțile corpului și totalitatea lui. Această relație se stabilește după anumite legități. Din copilărie până la maturitate, proporțiile corpului sunt într-o permanentă schimbare.

Nota bene

- > Proporțiile unui corp uman pot varia de la o persoană la alta în funcție de mulți factori: dezvoltare, etnie, ereditate, gen, vârstă. Însă dincolo de aspectul fizic, fiecare persoană este unică și valoroasă pentru societate.

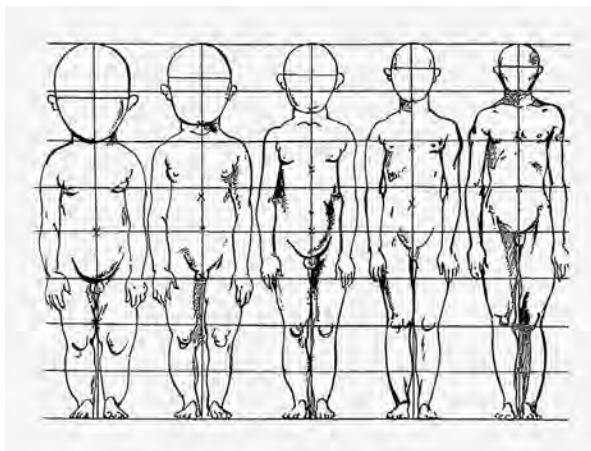
3.2. Amedeo Modigliani. *Desen*

Glosar

Antropometrie – știința care se ocupă cu măsurarea corpului omenesc.

Canon de dimensiune – unitate de măsură stabilită ca fiind de bază în determinarea celorlalte dimensiuni.

Nud – aici: reprezentarea corpului uman dezbrăcat (în sculptură, pictură, gravură etc.).

3.3. Evoluția corpului uman odată cu vârsta.
Planșă didactică

În figura 3.3 se observă cum dimensiunile părților, în comparație cu înălțimea totală a corpului, evoluează odată cu vârsta.

Corpul unui nou-născut are următoarele proporții față de mărimea totală:

- Înălțimea capului este de 1:4;
- Lățimea capului este egală cu lățimea umerilor;
- Lungimea mâinilor este de 2:5;
- Lungimea picioarelor este de 1:3;
- Mijlocul corpului se află la nivelul buricului;
- Capul unui copil, în raport cu corpul, este mult mai mare decât același raport la un adult.

Odată cu creșterea corpului, se modifică și proporțiile lui:

- Înălțimea capului se mărește de 2 ori;
- Înălțimea torsului - de 3 ori;
- Lungimea mâinilor - de 4 ori;
- Lungimea picioarelor - de 5 ori;
- Lungimea gâtului - de 7 ori;
- Diametrul toracelui - de 3 ori.

Ideii de creație

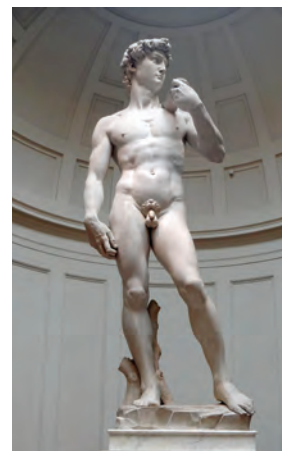
Construiește, folosind diferite forme geometrice, o figură umană stilizată (copil sau adult), respectând proporțiile.

Autoevaluare

- Găsește în figura 3.3 raportul dimensiunilor corpului ale unui om adult.

3.4. Venus din Milo. Grecia antică. Cca anii 130-100 î.Hr.

3.5. Michelangelo. David. 1501-1504

În Antichitate, proporțiile serveau la elaborarea modelelor de frumusețe (fig. 3.4). Aceste modele antice - **nuduri** armonios proporționate - au fost preluate mai târziu de arta Renașterii, care a reprezentat figuri umane considerate ideale (fig. 3.5).

Infoplus

Multe dintre studiile proporțiilor corpului uman, făcute de mari artiști, au servit ca fundament în stabilirea unor **canoane de dimensiuni**, ce ușurează munca de reprezentare plastică a figurii. În Antichitate, ca unități de măsură a dimensiunilor corpului erau luate mărimile diferitelor părți ale acestuia (de ex.: înălțimea capului, lungimea degetului, a palmei, a tălpii etc.). Un canon renumit este cel elaborat de Leonardo da Vinci - „Omul vitruvian”, studiat în clasele precedente. Imaginea reprezintă o schemă grafică a corpului uman, care corespunde lungimii mâinilor întinse. Înălțimea capului este 1/8 din înălțimea figurii, centrul corpului este buricul. Figura se înscrie perfect într-un pătrat. Artistul completează această schemă cu o a doua figură - cu mâinile ridicate la nivelul capului, cu picioarele depărtate, care se înscrie într-un cerc, păstrând și demonstrând raportul perfect al dimensiunilor corpului omenesc.

4

Figura umană în stare statică și dinamică

Termeni-cheie

> Stare statică; > stare dinamică; > centru de greutate.

Analizează și descrie acțiunile și pozițiile personajelor din figurile 4.1, 4.2.

Amintește-ți

Ce înseamnă, în limbajul plastic, noțiunile de stare statică și stare dinamică?

4.1. Gustave Courbet. În mormântare la Ornans. 1851. Fragment

Starea statică sau **starea dinamică** a corpului omului determină o anumită ținută sau poziție – de calm, repaus, liniște, stabilitate sau de acțiune, forță, mișcare.

Pentru a reda figura umană în aceste stări, plasticienii studiază mai întâi structura de bază a corpului (cea care permite asemenea mișcări): scheletul și mușchii.

Astfel de studii îi ajută, în primul rând, la găsirea **centrelor de greutate** (care oferă figurii echilibru, sprijin).

4.2. Henri Matisse. Dans-II. 1910

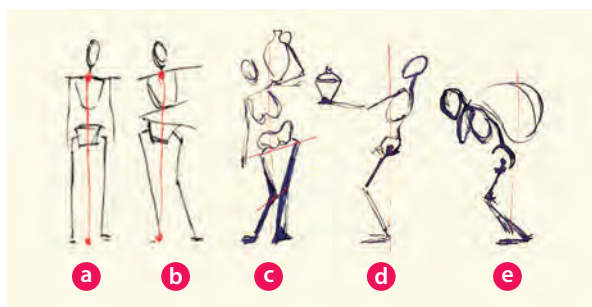
Infoplus

Policlet a fost unul dintre primii artiști plastici care a reușit să rezolve problema „contraposto-ului” (figura sprijinită într-un picior), demonstrând-o practic în statuia „Doriforul” (anii 450–440 î.Hr.).

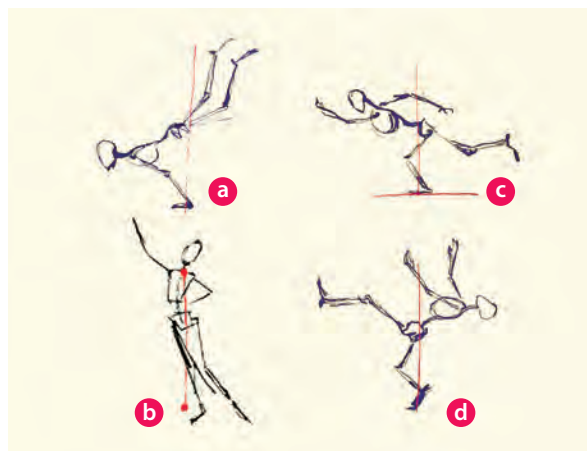
Nota bene

- > Personajele statice nu au neapărat ținută de drepti sau una simetrică, ele pot să se afle, de asemenea, în unele mișcări ne semnificative: cu capul înclinat, cu torsul ușor întors, cu poziția brațelor diferită etc. (fig. 4.1, 4.3 b, c, d; 4.4 b).

Centrul de greutate al masei corpului se determină cu ajutorul unei linii verticale, care trece, în cazul figurii statice, din mijlocul gâtului spre spațiul de jos, dintre tălpi (fig. 4.3 a). În cazul figurii în mișcare nesemnificativă – din mijlocul gâtului spre piciorul de sprijin (fig. 4.3 b). Când figura duce o greutate, linia verticală care asigură echilibrul se trasează de la aproximativ mijlocul distanței dintre cap și greutate până la piciorul sau punctul de sprijin al figurii (fig. 4.3 c, d, e).

4.3. Exerciții schematice de figură umană. Planșe didactice

4.4. Exerciții schematice de figură umană. Planșe didactice

De asemenea, este important de stabilit unghiurile ce se formează între articulațiile (încheieturile) oaselor, deci ale zonelor de bază ale corpului. În funcție de poziția corpului, aceste dimensiuni unghiulare se măresc sau se micșorează (fig. 4.4 a, b, c, d).

Unii artiști moderni (de ex., Henri Matisse) redau figura în mișcare printr-un limbaj plastic sumar, fără detalii anatomice (fig. 4.6 a, b).

Care sunt elementele distinctive ale fiecăreia dintre pozițiile persoanelor prezentate în figura 4.5?

4.5. Pablo Picasso. Acrobata pe minge. 1905

4.6 a. Henri Matisse. Jazz, seria Icar. 1947

4.6 b. Henri Matisse. Căderea lui Icar. 1943

Ideii de creație

Varianta 1. Creează, după schițele-scheme ale omului în mișcare din figurile 4.3 și 4.4, personaje îmbrăcate pentru diferite anotimpuri și plasează-le într-un context concret. De exemplu: „La schi”, „La carnaval”, „La plimbare”.

Varianta 2. Realizează o schiță cât mai fidelă după unul dintre personajele din figurile 4.6 a, și b. Continuă lucrarea, transformând-o în una tematică. Pentru aceasta găsește un subiect/o situație/o ambianță care să se potrivească mișcării/acțiunii personajului reprezentat și finalizează lucrarea.

5 Portretul

Termeni-cheie

> Portret; > autoportret; > portret digital; > portret-simbol

 Prin ce recunoști că doi colegi de ai tăi sunt diferiți la aspect? Care sunt trăsăturile distincte ale chipului fiecăruia?

Prima informație vizuală pe care o avem în legătură cu o anumită persoană este înfățișarea acesteia. Plasticienii din toate epocile au folosit materiale, tehnici artistice și cele mai variate modalități de reprezentare a chipului uman.

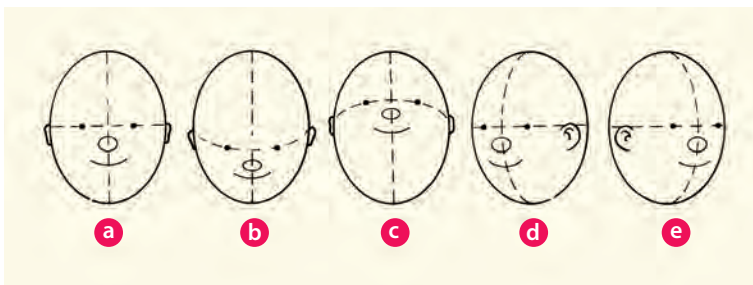
 Portretul reprezintă un gen al artelor vizuale care constă în redarea chipului unei anumite persoane sau al unui grup de persoane.

Nota bene

- > Portretul este de mai multe feluri:
 - **portret** (autorul reprezintă pe cineva);
 - **autoportret** (autorul se reprezintă pe sine însuși);
 - **portret statuar** (figura în întregime);
 - **bust** (cap și umeri);
 - **portret de grup** (cu mai multe figuri);
 - **portret cu brațe**;
 - **portret ecvestru** (personaj pe cal).

 Din ce ramuri ale artelor plastice fac parte reproducerea din figurile 5.1 și 5.3? La ce tehnici artistice au recurs autorii pentru a reda aceste două creații?

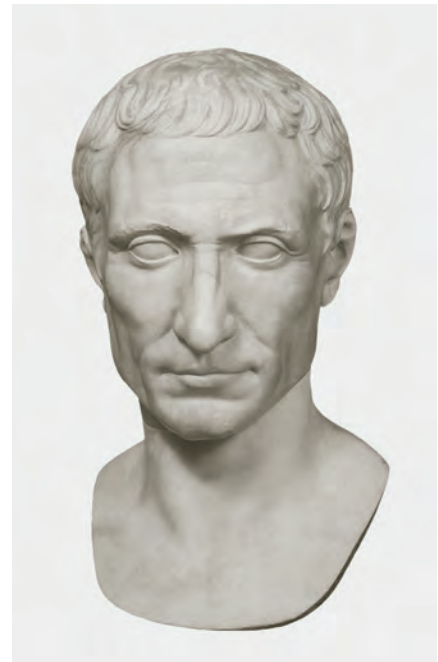
Pentru a reda poziția capului în viitorul portret, mai întâi se fac diverse studii și schițe (fig. 5.2 a, b, c, d, e), apoi se atrage atenția la trăsăturile caracteristice și mimica feței.

5.2. Exerciții schematice de portret. Planșă didactică

5.1. Kees van Dongen.
Macul. 1919

5.3. Iulius Cezar. Sculptură antică

Pe lângă aspectul exterior, plasticianul redă în fiecare portret și trăsăturile de caracter și/sau starea sufletească a modelului său. Pentru a amplifica expresivitatea unui portret, autorul poate recurge la neglijarea intenționată a proporțiilor și formelor realiste (fig. 5.5, 5.6, 5.9, 5.10).

Examinează figurile 5.1, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.7, 5.8, 5.9, 5.10. Stabilește care dintre aceste portrete ar corespunde următoarelor caracteristici: realist, clasic, figurativ, modern, transfigurat, geometrizat, fantezist. Argumentează opțiunile.

5.4. Sandro Botticelli. *Venus și Marte*. 1485. Fragment

5.5. Giuseppe Arcimboldo. *Primăvara*. 1563

5.6. Pablo Picasso. *Femeia care plânge*. 1937

5.7. Auguste Renoir. *Jeanne Samary*. 1877

Compară figurile 5.6 și 5.7. Ce emoții și sentimente îți trezesc fiecare dintre cele două portrete de femei? Prin ce procedee artistice au fost transmise aceste stări?

5.8 a. Alice X. Zhang. *Portret digital*. 2011

5.8 b. Timuçin Keleş. *Portret digital*. Photoshop

În era dezvoltării tehnologiilor apar noi opțiuni de creare a imaginilor artistice. Programe computerizate, așa ca Adobe Photoshop, Adobe Illustrator, Adobe Draw, CorelDRAW, Procreate, Zbrush și multe altele oferă diverse instrumente pentru a crea imagini inedite sau în baza unor fotografii. În așa mod, apare **portretul digital** (fig. 5.8 a, b).

Autoevaluare

- Examinează imaginea din figura 5.9.
- Este această creație o operă de artă tradițională? Argumentează.
- Observă elementele care compun lucrarea dată și determină: ce materiale a folosit autorul; care sunt tehnicile artistice utilizate; ce elemente din viața cotidiană poți identifica; ce reprezintă aceste obiecte; ce simbolizează pensulele; de ce acestea sunt amestecate cu diverse obiecte.
- Ce concluzie poți deduce referitor la gusturile și la ocupațiile artistului?
- De ce și-a intitulat opera astfel?

5.9. Armand Fernandez. *Autoportret Robot*. 1992.
(Colaj 3D; obiecte sub plexiglas)

5.10. Afiș pentru Casa-Teatru.
Montréal. 2014–2015

Nota bene

- > Autoreprezentarea nu este întotdeauna realistă. Artistul se poate identifica cu forme și obiecte care-l reprezintă, exprimând astfel personalitatea sa, emoțiile sale sau imaginea pe care o are despre sine. În așa mod, creația poate fi definită ca **portret-simbol**.

Idei de creație

Varianta 1. Creează un colaj „Omagiu lui Arcimboldo” inspirându-te din *figura 5.5*. Folosește pentru aceasta imagini cu legume și fructe (sau alte produse alimentare) din broșurile publicitare ale magazinelor alimentare. Comentează lucrarea și argumentează alegerea imaginilor pe care le-ai folosit.

Varianta 2. Realizează un autoportret-simbol care să te reprezinte (fără a-ți reda chipul real). Poți recurge la un asamblaj de obiecte, la colaj sau orice alte tehnici artistice. Comentează fiecare element și explică în ce mod îți reprezintă individualitatea.

Varianta 3. Creează-ți un avatar pentru identificativul virtual. Folosește instrumente de creare a imaginii pe calculator. Comentează-ți avatarul și explică în ce mod el îți reprezintă individualitatea.

Varianta 4. Realizează un portret sugestiv, care să reprezinte o persoană de o anumită profesie, inspirându-te din *figura 5.10*. Descrie în caiet care a fost intenția ta de creație.

Autoevaluare

- Analizează temele din unitatea I, apoi completează în caiet grila de mai jos, indicând în fiecare rubrică minimum 2-3 elemente.

Este foarte interesant	Știam deja	Am învățat ceva nou	Nu am înțeles

Limbajul vizual-plastic

6 Varietatea mijloacelor de expresie artistică

Termeni-cheie

> Mijloace de expresie tradiționale (clasice); > mijloace de expresie noi (moderne și contemporane).

Amintește-ți

Cu ce mijloace de expresie tradiționale (instrumente, materiale, tehnici etc.) se poate realiza o lucrare artistică plastică?

Artele plastice tradiționale (până la sf. sec. al XIX-lea) au explorat anumite materiale, instrumente și tehnici caracteristice artei clasice:

- > desenul executat cu materiale grafitoase (creion, cărbune, pastel etc.);
- > pictura cu acuarelă pe hârtie;
- > pictura în ulei pe anumite suporturi (pânză sau lemn);
- > pictura murală cu tempera (frescă);
- > sculptura în bronz, marmură sau lemn;
- > tehnici grafice (linogravură, xilogravură, aquaforte).

6.1. Guillaume Apollinaire.
Hulub și havuz. 1918.
(Caligramă)

6.2. Jackson Pollock.
Numărul 4 (fragment). 1950.
(Ulei, pânză, tehnici mixte)

În modernitate (sf. sec. al XIX-lea), arta nu se mai preocupă de redarea fidelă a realității, ci încearcă să experimenteze cu noi mijloace de expresie artistică. Astfel, iau naștere multe curente artistice care:

- fie că utilizează **mijloace de expresie tradiționale** (clasice) pentru creații ce nu se înscriu în tradiția picturală anterioară. De exemplu, pictura modernă nu mai respectă regulile artei clasice (perspectiva, clarobscurul etc.) (fig. 6.2);
- fie că introduc **mijloace de expresie noi** (moderne și contemporane): colajul, amprenta, jetul de vopsea sau chiar literele și textul (fig. 6.1, 6.2, 6.3) etc.

← detaliu

6.3. Jaume Plensa. *Umbre II*. 2007

Artele plastice actuale demonstrează că gândirea artistică evoluează, generând noi mijloace de expresie artistică. Creația contemporană depășește limitele impuse de clasificările tradiționale și șterge hotarele dintre ramurile artelor.

De exemplu, o operă contemporană nu mai poate fi clasificată ca pictură, chiar dacă are culoare (fig. 6.4), sau ca lucrare grafică, chiar dacă este compusă din linii (fig. 6.6), sau ca sculptură, cu toate că este o formă spațială (fig. 6.5).

6.4. Diogo Aguiar, Teresa Otto, João Jesus, João Salgueiro. *Constelația II*. Amsterdam. 2014. (Instalație de lumini)

6.5. Cornelia Konrads. *Pasaj*. 2007. (Instalație din crengi de copaci defrișați)

Glosar

Instalație – o formă de artă contemporană, realizată în spațiu din diverse obiecte, materiale sau tehnologii (de ex., instalația video) și care transmite anumite idei, viziuni și concepte (fig. 6.4, 6.5, 6.6).

Caligramă – mod de dispunere a versurilor, ce reprezintă grafic simbolurile sau sugestiile din creația literară respectivă (fig. 6.1).

6.6. Pierre Bourgault. *Jocuri de sfoară*. 2012. (Aluminiu)

Ideii de creație

Varianta 1. Alege o strofă dintr-o poezie îndrăgită. Creează în baza ei o caligramă, aranjând textul astfel încât imaginea creată să redea sensul versurilor.

Varianta 2. Alege un obiect care-ți stă la îndemână (o cheie, o monedă etc.) și scoate cât mai multe amprente de pe acesta prin frotaj, cu un baston de pastel (sau cretă de ceară). Pentru aceasta suprapune foaia albă peste obiectul ales și hașurează-l cu pastel pe toată suprafața lui sau pe anumite porțiuni. Decupează cel puțin 7 amprente obținute, lipește-le în album și creează astfel un alfabet imaginar. Inventează o istorie legată de acest alfabet: cărui popor îi aparține, când a fost descoperit, cum și unde etc.

7

Tehnici mixte și mijloace inovative în artele plastice

Termeni-cheie

> Materiale nonartistice; > efemer; > tehnici mixte; > gesturi plastice.

Examinează figurile 7.1, 7.2 și notează varietatea materialelor folosite de autori.

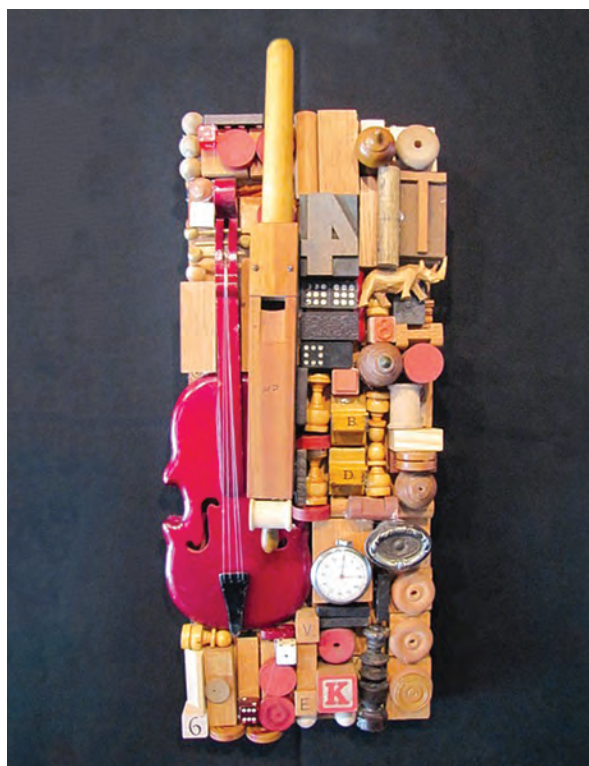
7.1. Marinette Cueco. *Cosîțe*

Plasticienii sunt mereu în căutarea mijloacelor de expresie noi, care să difere de cele tradiționale. Ei recurg la **materiale nonartistice**, cum ar fi diferite elemente ale naturii (zăpadă, gheață, frunze, nisip, flori etc.). Astfel de compoziții sunt **efemere** (fig. 7.1), adică existența lor poate fi scurtă (se topesc, se distrug sub acțiunea vântului, a valurilor etc.).

Un alt exemplu de explorare a materialelor cu destinație nonartistică sunt creațiile plasticienilor care folosesc materiale reciclabile (fig. 7.2, 7.3).

7.2. Brigitte Ritschard. *Ora ceaiului*. 2006.
(Pachetele de ceai utilizate)

7.3. Carol Kratochwill. *Instrument muzical roșu*

Glosar

Materie cu destinație nonartistică – material care nu are în funcția sa primară nicio legătură cu arta.

Infoplus

Renumitul plastician Pablo Picasso a observat că unele piese de bicicletă găsite printre deșeurile pot constitui un bun material pentru crearea unei sculpturi. Astfel apare celebra sa lucrare „Cap de taur” (fig. 7.4).

7.4. Pablo Picasso.
Cap de taur. 1942

Alte mijloace de expresie, uneori deosebit de sofisticate, sunt mereu descoperite de plasticieni, căutările lor fiind în evoluție permanentă.

Artistul privește lumea exterioară și fixează priveliști pe care le consideră interesante redându-le printr-o altă modalitate. De exemplu, în fotografii se pot folosi tehnologii noi pentru transformarea imaginii și amplificarea mesajului artistic (fig. 7.5 a).

Compară cele două creații realizate de artiști-fotografi: figurile 7.5 a și b. Ce diferență observi între ele? Caracterizează fiecare dintre cele două creații după criteriul tradițional/netradițional. Argumentează.

7.5 a. Luigi Veronesi. Portret. 1974

7.5 b. Mihai Potârniche. Sângerei. 2004. (Fotografie)

Unii artiști combină materiale cunoscute sau mai puțin cunoscute, încercând să lucreze „cu orice pe orice”. Aceste inovații sunt numite **tehnici mixte**.

Tehnicile mixte estompează delimitările dintre arta bidimensională și cea tridimensională. Artiștii contemporani combină pictura cu obiecte din metal, carton, plastic, sârmă, lemn, cu produse vegetale etc.

Dincolo de varietatea materialelor, arta cunoaște o inovație permanentă a procedeele de lucru (mișcări mecanice, numite **gesturi plastice**); în așa mod artiștii pot: pulveriza culoarea; contopi materii; zgâria suprafața; încorpora obiecte într-o pictură; crea diverse texturi prin mișcări neobișnuite ale mâinilor etc.

Plasticienii recurg la diverse procedee noi, deoarece limbajul artistic tradițional nu mai este suficient pentru a-și exprima viziunile, emoțiile și atitudinile personale într-un mod original, irepetabil.

7.6. Dick Lee.
Grădina persană.
1994

Glosar

Gest plastic – procedeu de lucru/mișcări mecanice, prin care artiștii creează operele sale: bunăoară, modul de aplicare a culorii, de combinare a materialelor etc.

Colaj – procedeu artistic care prevede încorporarea în opera de artă a diferitelor obiecte, fragmente sau materii și texturi, alăturate sau suprapuse.

Asamblaj – compoziție montată din diverse obiecte și materiale, combinate într-un context, pe o temă anumită (fig. 7.6).

Infoplus

Crearea compozițiilor în tehnici mixte își are începutul în 1912, când Pablo Picasso introduce într-o lucrare un element din material rebutat – o bucată de mușama cu desen imitând o structură împletită din fibre. Evenimentul a însemnat o adevărată revoluție în pictura modernă, care de atunci nu se mai limitează doar la pânză și vopsele. Aceste experimentări pun începutul dezvoltării **colajului** și extinderea acestuia până la **asamblaje** volumetrice, plasate în spațiu. Astfel, Picasso a fost unul dintre primii inventatori ai tehnicilor de asamblare, încorporând în lucrările sale obiecte uzuale. Pe lângă asamblaj, în arta contemporană există multiple tehnici sau gesturi plastice derivate din colaj (decolaj, fotocoloraj, videocoloraj, hibridizare etc.).

Ideii de creație

Varianta 1. Realizează o compoziție-asamblaj din mici obiecte care au pentru tine o valoare sentimentală (îți amintesc de ceva/cineva drag) și denumește-o (de ex., „Lădița cu comori”).

Varianta 2. Realizează un colaj din hârtie și materiale înrudite. Aplică un element din alt material în calitate de accent compozițional (stofă, plastic, scotch etc.).

Autoevaluare

- „Vizitează” muzeele de pe Internet. Selectează două opere de artă: una realizată tradițional, alta – o creație modernă sau contemporană. Comentează asemănările și deosebirile.
- Selectează din temele studiate câteva opere de artă cu caracter efemer și notează-le în caiet.

8

Contrastul

Termeni-cheie

- > Contrast; > contrast cromatic; > contrast de forme; > contrast de tonuri; > contrast clarobscur;
- > contrast cald/rece; > contrast complementar.

> Deosebirea pronunțată (opoziția) dintre două sau mai multe elemente se numește **contrast** (de exemplu: sus/jos, mare/mic, alb/negru etc.).

În viață, în natură, în relații interumane nu există nimic uniform. Totul este în schimbare permanentă, însoțită de diferite faze radical deosebite. Evenimentele se perindă, sentimentele se zburcă, natura evoluează, relațiile se dezvoltă. Anotimpurile (cald-rece), ziua și noaptea (lumină-întuneric) alternează, relațiile se stabilesc și se distrug (prietenie-dușmănie), dispoziția și sentimentele umane trec dintr-o extremă în alta (veselie-tristețe, dragoste-ură).

În arte, ca și în viață se contrapun anumite valori care amplifică expresivitatea operelor create (de ex., în literatură – personaje pozitive și negative, în muzică – stări de relaxare, agitație, solemnitate etc.). În artele vizuale această diferență de percepție este desemnată prin **contrast**.

Contrastele se pot crea între *forme* (elaborate/spontane), *dimensiuni* (mari/mici), *linii* (drepte/ondulate; groase/subțiri), *direcții* (vertical/orizontal), între *cantități* (mult/puțin; aglomerat/dispersat) și între *culori*.

8.2. Andy Warhol.
Marilyn Monroe.
1967

8.1. Joan Miró,
Păsări și insecte.
1938

Examinează figura 8.1 și numește contrastele folosite.

Contrastul de forme – prezența în compoziție a formelor create din linii drepte/frânte și curbe/ondulate, elemente figurative și nonfigurative (fig. 8.1) etc.

Contrastul creat dintre culori și nonculori se numește **contrast cromatic/acromatic** (fig. 8.2).

Contrastul cromatic – opoziția unor culori sau nuanțe (fig. 8.1).

Contrastul cromatic are câteva variații:

Contrastul culorilor în sine – juxtapunerea culorilor pure, curate (roșul, galbenul, albastrul, verdele) (fig. 8.3). **Contrastul cald/rece** – alternarea culorilor calde și reci (fig. 8.1). **Contrastul complementar** – alăturarea culorilor complementare (galben-violet, oranj-albastru, roșu-verde) (fig. 8.3).

8.3. Franz Marc. Peisaj cu cal. 1910. Fragment

Contrastul de ton (clarobscur, închis-deschis) se obține prin alăturarea zonelor de lumină și umbră. El indică în ce măsură o zonă din tablou este mai luminoasă sau mai întunecată decât alta (în funcție de sursa de lumină) (fig. 8.4). Punctul extrem al acestui contrast îl constituie opoziția dintre negru și alb (fig. 8.5).

Infoplus

Unele contraste se obțin prin iluzii optice. De exemplu, **contrastul simultan**: când privim îndelungat o pată de culoare roșie, sensibilitatea văzului scade și senzația vizuală ne redă culoarea complementară a roșului – verdele.

Contrastul succesiv apare ca urmare a obosirii ochilor: dacă privim mult timp unele culori, contrastele apar ca o vibrație a culorilor complementare (de ex., privind o suprafață de culoare verde și apoi trecând privirea pe o suprafață albă, vom avea iluzia unei pete de culoare roșie).

8.4. Nicolae Grigorescu. *Fata cu tulpan*

Nota bene

- Contrastul face obiectul vizibil, dar în același timp ochiul obosește mult mai repede.
- La juxtapunerea culorilor calde și reci, cele calde devin și mai calde, iar cele reci devin și mai reci.

Idei de creație

Varianta 1. Alege unul dintre contraste și creează o lucrare nonfigurativă. Intituleaz-o.

Varianta 2. Alege un contrast de culori și creează un peisaj după memorie, redând anumite stări ale naturii (furtună, arșiță etc.).

8.5. Jean Arp. *Constelație*. 1930

Autoevaluare

- la un carton de orice culoare și privește-l mult timp. Trece-ți privirea pe un fundal alb, ca rezultat vei observa complementarea culorii pe care ai ales-o. Experimentează. Notează rezultatul în caiet.
- La temele anterioare sunt plasate imagini care corespund anumitor tipuri de contrast. Numește contrastele folosite de autori.

9

Armonia imaginii vizual-plastice

Termeni-cheie

> Armonie; > element dominant; > formă naturală/organică; > armonie cromatică.

La mod general, noțiunea de **armonie** sugerează ordine, plăcere, stare relaxantă. Ca și în muzică (sunetele unei melodii armonizează între ele), armonia se întâlnește și în artele vizuale cu referire la culori, proporții și forme (elemente care „prietenesc” între ele), creând un acord.

Privește *figurile 9.1 a și b*. Observi diferența? În una din imagini este un „intrus”, numește-l.

9.1 a. Édouard Vuillard. *Doamnă în salon*. 1935

9.1 b. Édouard Vuillard. *Doamnă în salon*. 1935

În desen, liniile și formele sunt complementare între ele: fine, fluide, ondulate sau, dimpotrivă, masive, dinamice, geometrice. Aceleași efecte de armonie se întâlnesc și în sculptură sau în alte compoziții volumetrice. Armonia presupune un acord între elementele operei de artă (precum un dezacord între ele creează lipsa de armonie în sensul definit mai sus). În *figura 9.1 b* elementul „intrus” a fost introdus în scop didactic, pentru a ilustra lipsa de armonie.

Privește *figurile 9.2 și 9.3*. Apoi completează spațiul gol în enunțul: Armonia în arte este o legitate inspirată din ... și din frumusețea ei ca structură și formă.

9.2. Adam Frezza & Terri Chiao. *Cornul abundenței*, 2014. (Sculptură, tehnică mixtă: papier mâché, hârtie colorată, sârmă, ghips)

9.3. Cactuși de forme variate

După cum se vede din *figura 9.2*, formele inspirate din natură sunt create preponderent din linii ondulate/curbe. Asemenea forme se numesc **naturale** sau **organice**.

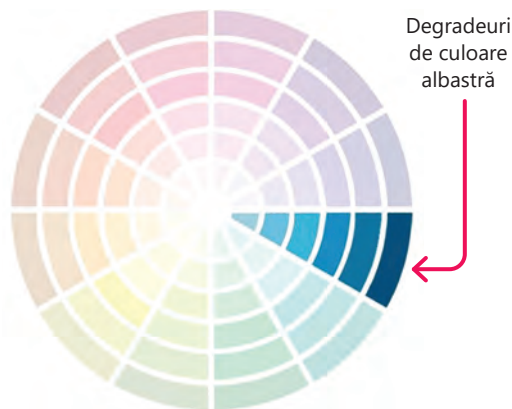

Privește *figura 9.2*. O formă de proporții diferite este preponderentă și creează o armonie de forme. Care este ea? În cazul dat această formă este un **element dominant**.

În pictură, armonia se obține prin combinații de culori, tonuri, clarobscur.

Armonii cromatice

1. Armonie monocromă (fig. 9.4 a)

9.4 a. Exemplu de armonie monocromă

Nota bene

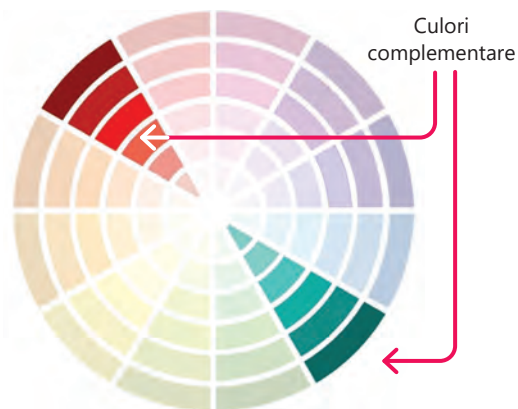
- > Armonia de culori este deosebit de importantă în designul vestimentar, designul interior și în diverse compoziții decorative.

2. Armonie de nuanțe și tonuri (culori vecine pe cercul cromatic) (fig. 9.4 b)

9.4 b. Armonie de nuanțe și tonuri

3. Armonie de culori complementare (culori opuse pe cercul cromatic) (fig. 9.4 c)

9.4 c. Armonie de culori complementare

👁️ Privește figura 9.1. Observă culorile dominante. Ce tip de armonie cromatică alcătuiesc acestea?

🌀 Idei de creație

Varianta 1. Alege o structură naturală (plantă, rocă, minereu) și folosește-o ca formă dominantă într-o compoziție artistică (utilizează o tehnică la alegere: desen, sculptură, modelare din carton și hârtie etc.).

Varianta 2. Inspirându-te din exemplul armoniei monocrome (fig. 9.4 a), încearcă să creezi o compoziție abstractă sau figurativă, înlocuind culoarea dominantă cu alta la alegerea ta.

10

Semnificația culorilor și a formelor

Termeni-cheie

> Formă-simbol; > culoare-simbol.

Lumea imaginilor cuprinde multiple semnificații, pe care creatorul le „ascunde” în lucrările sale. Pentru a sugera anumite stări, sentimente, emoții etc., artistul face apel la forme și/sau culori. Talentul acestuia constă uneori nu atât în mânuirea meticuloasă a unor tehnici, cât în modificarea formelor, culorilor, pentru a amplifica expresivitatea operei.

Privește *figurile 10.1 și 10.2*. Ce elemente comune observi? Dar care sunt elementele ce le face diferite? Ce impresii creează aceste picturi? Ce culori a folosit fiecare dintre cei doi artiști pentru a crea aceste impresii?

10.1. Marc-Aurèle Fortin. *Saint-Siméon*. 1942

10.2. André Derain. *Munții la Collioure*. 1905

Examinează *figura 10.3*. În momentul creării operei date, Pablo Picasso avea doar 20 de ani, dar ce vârstă pare el să aibă pe portret? Ce exprimă fața lui? Ce culoare au obrajii? Ce expresie are privirea? Ce semnifică, după părerea ta, albastrul în *figura 10.4*?

10.3. Pablo Picasso. *Autoportret albastru*. 1901

10.4. Ghenadie Jalbă. *Fată cu fular alb*. 1995

10.5. Friedensreich Hundertwasser. *Marele drum*. 1955

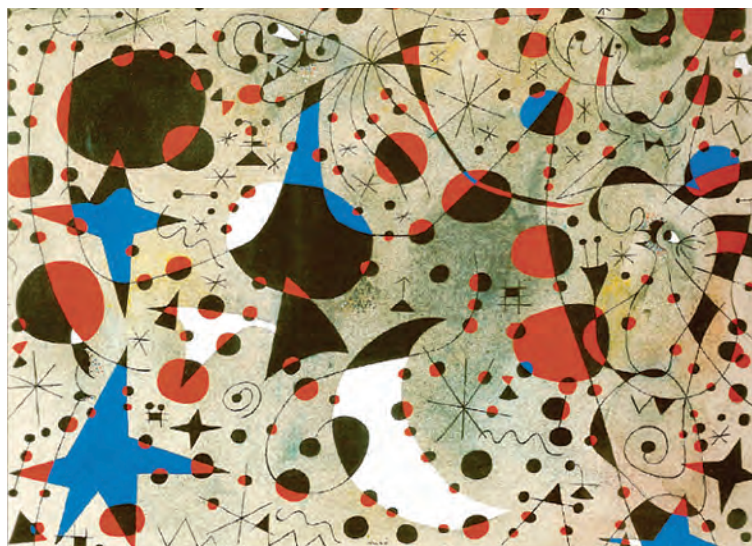
10.6. Lisa Jacomen. *Contrast galben*. 2010

10.8. Mark Rothko. *Galben și oranj*. 1956

Adesea plasticienii atribuie formelor diverse semnificații (simbolice sau fantastice). Pornind de la un punct, forma plastică poate fi transformată în diferite elemente abstracte sau figurative, pentru a exprima idei și sentimente. De exemplu, imaginea din *figura 10.7* ne face să „auzim” cântecul privighetorii și să o vedem zburând deasupra stelelor și a ploii. Astfel, punctul de diverse mărimi semnifică diferite elemente ale naturii, creând unitate dintre conținutul plastic și ideea lucrării.

Spirala este un simbol al vieții, semnificând soarele, mișcarea eternă a astrilor în univers, infinitul (*fig. 10.5*).

10.7. Joan Miró. *Cântec de privighetoare la miezul nopții și ploaie matinală*. 1940

Idei de creație

Varianta 1. Creează o imagine care să reprezinte o plantă otrăvitoare fantastică (aplică tehnica liberă și materialele tale preferate). Pentru a exprima această însușire, caută formele și culorile care să o justifice. Argumentează-ți alegerea.

Varianta 2. Examinează *figura 10.7*, apoi ascultă compoziția muzicală „Ciocârlia”. Imaginează-ți culorile care ar reprezenta diverse sunete și melodii. Realizează o compoziție nonfigurativă, redând cântecul ciocârlii.

Autoevaluare

- Ce fel de sentimente îți trezește lucrarea din *figura 10.6*? Culoarea din imagine redă o senzație de căldură plăcută sau nu? Compar-o cu *figura 10.8*. Analizează deosebirile.
- Alege trei imagini reproduse în manual și descrie sentimentele sau ideile cu care crezi că se asociază formele și culorile folosite la realizarea acestor lucrări.

11 Mesajul operei de artă

Termeni-cheie

> Imagine narativă; > imagine sugestivă; > mesaj artistic.

Examinează peștii din figurile 11.1 și 11.2. Observă și comentează deosebirile dintre aceste figuri. Explică prin ce modalități autorii: a) reprezintă peștii și b) sugerează anumite idei.

11.1. Amprentă de pește („gyotaku” – tradiție pescărească japoneză)

În unele lucrări, artiștii reprezintă scene sau evenimente concrete, care pot fi ușor descifrate. Aceste imagini se numesc **narative** (fig. 11.1, 11.3) și sunt prezente în istoria artelor de până la impresionism.

11.3. Timofei Bătrănu. Deal roșu. 2008

11.2. Constantin Brâncuși. Peștele mare. 1930

În alte lucrări, autorii exprimă un **mesaj artistic** care nu se descifrează imediat. Imaginea poate sugera spectatorului anumite idei sau metafore. Astfel de imagini se numesc **sugestive** (fig. 11.2, 11.4, 11.5, 11.6).

11.4. Salvador Dalí. Umerar-Ceas. 1971. (Aur, cristal)

Glosar

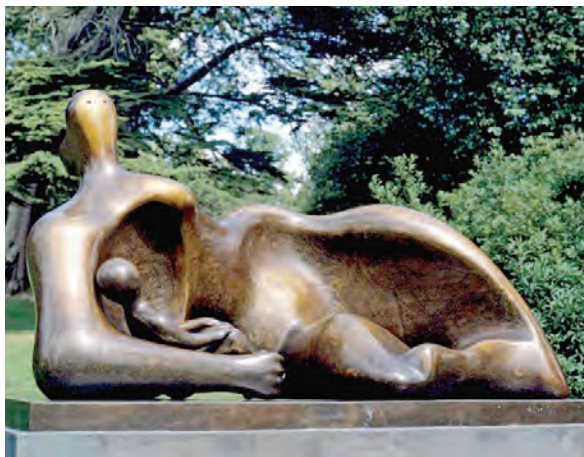
Mesaj artistic – idei, sentimente și semnificații pe care le transmite o operă de artă.

Spectatorul poate recepta o creație artistică pe două căi:

- intuiește și descifrează mesajul transmis de autor (uneori titlul operei îi poate veni în ajutor);
- nu receptează întocmai mesajul autorului, dar regăsește în opera de artă reflectarea propriilor emoții, sentimente, idei.

11.5. Mihai Potârniche.
Fragment din ciclul *Acasă*. 1987.
(Fotografie)

11.6. Henry Moore. *Mama și copilul*. 1982

🎯 Hai să medităm

- ▶ „Arta te face să produci idei, nu să reprezinti lucruri”, spunea sculptorul român Constantin Brâncuși.
Explică înțelesul acestui citat.

🧠 Idei de creație

Varianta 1. Desenează un pește în tehnică liberă. Completează două liste cu epitete care: a. descriu aspectul fizic al peștelui (de ex., mic, roșu etc.); b. numesc trăsăturile ce se potrivesc unui pește (de ex., tăcut, vesel etc.). Compară creația ta cu *figurile 11.1, 11.2*. Cum poate fi calificată lucrarea ta: sugestivă sau narativă?

Varianta 2. Închide ochii și gândește-te la ceva care îți provoacă frică. Apoi redă această stare într-o compoziție în așa fel încât celui care o va privi să i se facă, de asemenea, frică.

Varianta 3. Gândește-te la ceva care te face foarte fericit. Apoi redă această stare într-o compoziție astfel încât cel care o va privi să se simtă la fel de fericit.

Autoevaluare

- Privește *figurile 11.1, 11.2* și descoperă în care dintre ele „este ascunsă” o idee.
- Privește *figurile 11.4, 11.5, 11.6* și descoperă mesajul transmis de artiști.

12

Arta – mesager în exprimarea problemelor majore ale societății

Termeni-cheie

> Artă angajată; > arta recuperării; > operă cu mesaj ecologist.

Arta contemporană oferă noi posibilități de exprimare invitându-l pe spectator să analizeze anumite procese din societate. Multe opere au drept scop de a influența atitudinile, gândirea critică a publicului spectator față de o problemă socială: poluarea planetei, excesul de consum, violența asupra animalelor, traficul de persoane, discriminarea rasială, securitatea alimentară, conflicte armate etc. Astfel de creații se înscriu în noțiunea de **artă angajată**.

12.2. Ambroise Monod. *Compoziție din țigări recuperate*

🎯 Hai să medităm

► Yann Arthus-Bertrand, artist fotograf și ecologist, spunea: „Terra nu este a noastră... Noi nu suntem decât străjerii planetei copiilor noștri”. Argumentează această afirmație.

Operele de artă cu mesaj ecologist abordează poluarea planetei.

Joe Rush, sculptor englez, a atras atenția asupra reciclării, reutilizării și extinderii termenului de exploatare a electronicilor prin montarea unei sculpturi gigantice din 20 000 de piese electronice uzate. Sculptura reprezintă portrete a 7 lideri ai celor mai mari puteri mondiale și a fost instalată către Summitul G7, care a avut loc în vara lui 2021 în Marea Britanie (fig. 12.3).

12.1. Pascale Marthine Tayou. *Instalație din materiale reciclate*. 2011. (Pungi de plastic). Muzeul MACRO, Italia

Creațiile artistice, la realizarea cărora sunt folosite materiale și obiecte recuperate din deșeuri, fac parte din **arta recuperării**, care pune accentul pe excesul de consum și protejarea planetei (fig. 12.1, 12.2).

Infoplus

Un grup de artiști din Franța, care realizează compoziții din materiale reciclate, a creat o mișcare artistică numită „Arta recuperării” (fr. „Recup'Art”).

12.3. Joe Rush. *Mount Recyclemore/Muntele Reciclează mai mult*. 2021

Alt artist, Isaac Cordal, a vizualizat încă în 2011 ședința liderilor mondiali pentru discutarea schimbărilor climaterice (fig. 12.4), subiect actual în lumina inundațiilor devastatoare care au afectat Europa în 2021.

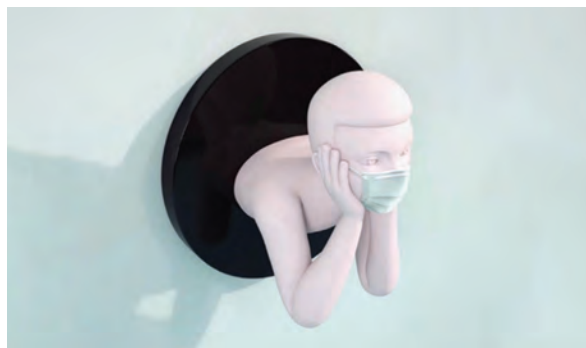
12.4. Isaac Cordal. *Politicienii discutând încălzirea globală*. Seria *Urmează liderii*. 2011

Una dintre cele mai mari tragedii a secolului XXI este războiul provocat de Rusia în Ucraina, reflectată, de exemplu, în pictură murală din Cardiff, Marea Britanie, în care se simte durerea și suferința umană (fig. 12.5).

12.5. Pictură murală. *Ucraina*. 2022

Pandemia declanșată în 2019 de virusul Covid-19 a schimbat civilizația umană din toate punctele de vedere, în special contactul personal. Lumea artei a reacționat la provocările cauzate de izolare, frica pentru viața celor apropiați și modul nou de viață (fig. 12.6).

12.6. Gongkan/Kantapon Metheekul. *Covid-19*. 2020

Glosar

Acumulare – aici: operă constituită din elemente plastice identice sau înrudite, care se repetă constant în lucrare (fig. 12.1, 12.7).

Ideii de creație

Varianta 1. Realizează o compoziție spațială din diverse materiale cu subiectul „O umanitate sănătoasă pe o planetă sănătoasă”, în care să propui o soluție pentru problemele ecologice sau problemele de sănătate publică.

Varianta 2. Realizează un „fotoreportaj” cu patru imagini din localitatea ta. Comentează-le conținuturile, precizează care dintre ele semnaleză pericol sau reprezintă grijă față de mediu. Argumentează.

Examinează figura 12,7 – una dintre cele mai mari sculpturi de artă contemporană. Descifrează mesajul acestei opere.

12.7. Armand Fernandez. *Speranță de pace*. Beirut, Liban. 1995. (Acumulare din tancuri de război – 32 m)

Autoevaluare

- Analizează temele din unitatea II, completează în caiet grila de mai jos, indicând în fiecare rubrică câte 2-3 elemente.

Este foarte interesant	Știam deja	Am învățat ceva nou	Nu am înțeles

Evaluare sumativă nr. 1

Unitatea I. Alfabetizare vizuală

Unitatea II. Limbajul vizual-plastic

Subiect: „Vizitator galactic rătăcit pe glob”/„Personaj imaginar într-o iarnă imaginară”

Tipul de evaluare: evaluare sumativă (ES)

Produsele evaluate: compoziție plastică; mesaj argumentativ scris

Rezultat: Lucrare practică realizată cu materiale și ustensile specifice tehnicilor de lucru propuse, utilizând elemente de limbaj vizual-plastic.

Sarcini de lucru

- Realizează o compoziție figurativă (portret, figură statică/dinamică) cu unul dintre subiectele propuse, utilizând o tehnică de lucru mixtă/netradițională/materiale reciclabile (la alegere) și aplicând unul dintre contrastele studiate.
- Adnotează în caiet lucrarea ta, explicând ideea încorporată în compoziție, materialele, tehnicile și ustensilele folosite și argumentează alegerea acestora. Precizează tipul de contrast utilizat.

Criterii de succes

- Elaborez forma și structura compozițională (ce idei, emoții și sentimente va exprima și transmite lucrarea mea).
- Selectez elemente de limbaj și mijloace de expresie necesare realizării ideii de creație.
- Realizez compoziția în una dintre tehnicile propuse.
- Transpun abilitățile mele de reprezentare a personajului printr-o tratare originală și creativă.
- Aplic unul dintre contrastele studiate.
- Redactez o adnotare succintă conform sarcinii de lucru.
- Verific dacă am valorificat cuvintele-cheie din sarcinile de lucru: compoziție figurativă, tehnică de lucru, contrast studiat; explic, argumentez, precizez.

Compoziție și design

13

Simetria și asimetria în compoziții statice și dinamice

Termeni-cheie

> Simetrie; > compoziție statică; > asimetrie; > compoziție dinamică.

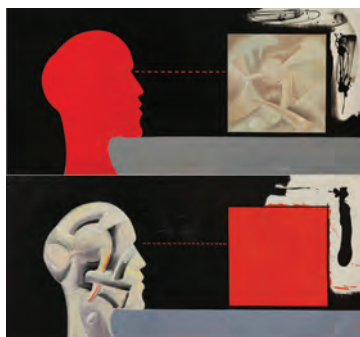

Amintește-ți

Examinează cum sunt amplasate elementele plastice în figurile 13.1 și 13.2. Găsește deosebiri și comentează-le.

13.1. Henri Matisse. *Compoziție mare cu măști*. 1953

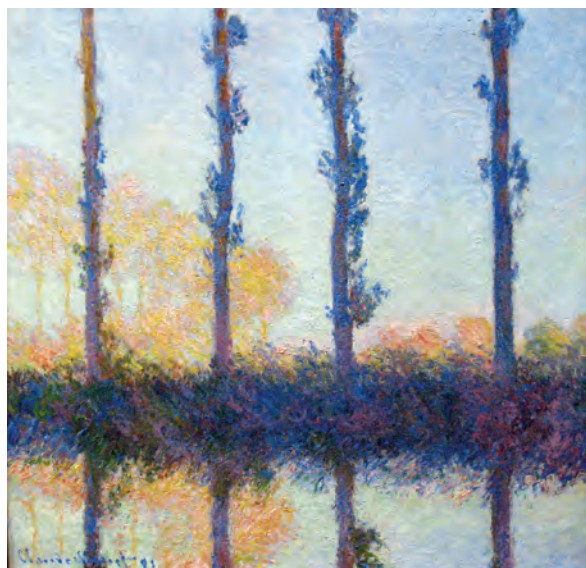

13.2. Valeriu Herța. *Privindu-l pe Malevici*. 2007

Tipurile de organizare a elementelor plastice în opera de artă sunt variate, de exemplu ele pot fi plasate după principiul **simetriei** sau **asimetriei**.

Imaginile simetrice se obțin prin:

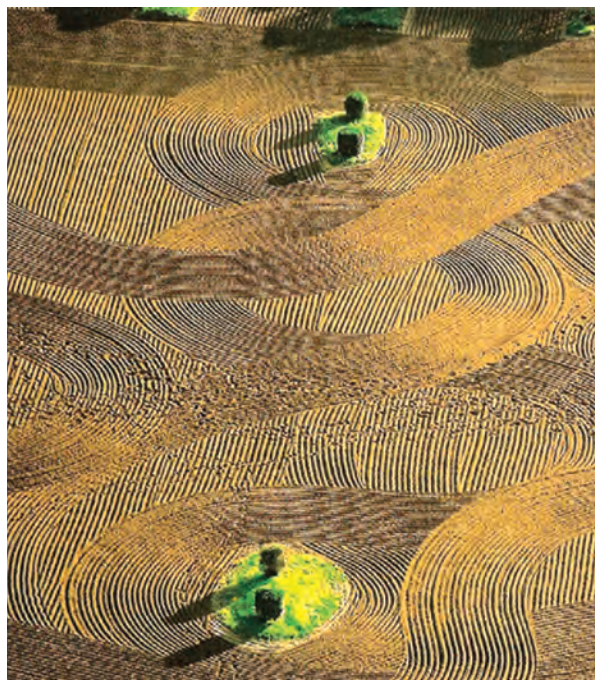
- **identitate** (unul și același element se repetă deplasându-se pe o suprafață plastică) (fig. 13.3);
- **rotația elementelor** (forma simetrică radială) (fig. 13.4);

13.3. Claude Monet. *Patru copaci*. 1891

13.4. *Rozetă cu vitraliu*. Auxerre, Franța. Secolele XIII–XV

13.5. Yann Arthus-Bertrand. *Teren rotund de antrenament*. Hipodromul casei Maisons-Laffitte. (Fotografie)

- **translație** (forma este deplasată pe o linie) (fig. 13.5);
- **ogîndire** (două forme bilateral simetrice dispuse „față-n față”) (fig. 13.6).

13.6. Philippe de Champaigne. *Portret triplu al cardinalului de Richelieu*. 1642

Simetria generează compoziții cu organizare statică, care transmit o stare de calm, de armonie și dau impresia de echilibru, solemnitate sau seninătate. Poate însemna statornicie, consecvență, fermitate (fig. 13.7).

13.7. Maurice Denis. *Vizita Elisabetei*. 1894

Nota bene

- > Simetria și aspectul static al imaginilor sunt mult mai exacte în lucrările decorative (fig. 13.4, 13.8). În alte creații plastice modul de amplasare a elementelor este simetric, dar elementele nu sunt absolut identice după formă sau culoare (fig. 13.6, 13.7).

13.8. Nicolae Coțofan. *Farfurie decorativă*. 2019

13.9. Florina Breazu. *Coroana Boreală*. 2015

Asimetria (disimetria) reprezintă absența sau devierea de la simetrie (fig. 13.9). Organizarea asimetrică a elementelor formează **compoziții dinamice** și creează efecte de mișcare în spațiu (fig. 13.10, 13.11). Asimetria poate simboliza instabilitate, acțiune, energie, flexibilitate.

13.10. Piet Mondrian. *Compoziție cu roșu, albastru și galben*

13.11. Laszlo Moholy-Nagy. *Compoziția A 19*. 1927

Autoevaluare

- Analizează imaginile de la tema dată și identifică creațiile care exprimă dinamism (creează iluzia de mișcare). Apoi clasifică-le după modul de redare a acestei iluzii:
 - orientarea mișcării pe diagonală, în lățime, lungime, înălțime sau în profunzime;
- Analizează-ți colecția de imagini decupate din reviste, postere publicitare etc. Observă în care dintre ele este aplicată: *simetria și staticul; asimetria și dinamicul*.

Ideii de creație

Varianta 1. Decupează din hârtie colorată forme simetrice. Modifică o jumătate a lor pentru a obține imagini asimetrice. (Încearcă înlăturarea anumitor detalii și adăugarea altora, aplicarea unor elemente de altă culoare etc.) Asamblează detaliile decupate într-o compoziție.

Varianta 2. Creează o compoziție abstractă aplicând principiul asimetriei. (Aplică tehnica de realizare la alegere: grafică, pictură, colaj, mixtă etc.)

14

Echilibrul

Termeni-cheie

- > Echilibru; > echilibru rațional;
- > echilibru intuitiv.

Echilibrul este o legitate de amplasare a elementelor într-o compoziție ce se realizează prin repartizarea judicioasă a elementelor pe tot spațiul plastic.

În lucrările cu un singur centru de interes (compoziții, portrete, rozete sau panouri decorative), accentul plastic care poate fi pata principală (sau o formă, o acțiune) se plasează în mijlocul suprafeței plastice (fig. 14.1, 14.2).

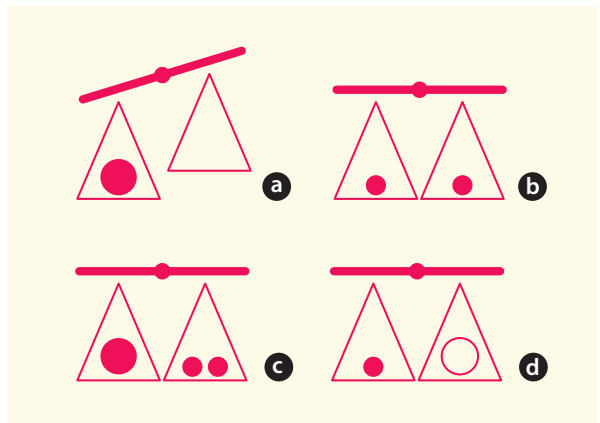
În creațiile cu mai multe „accente plastice”, centre de interes, artistul caută armonia compoziției prin balansarea elementelor pe întreg spațiul plastic. Astfel, în exersările de căutare a echilibrului se ține cont ca accentele plastice să aibă importanță egală. Observăm acest lucru dacă punem imaginar elementele plastice pe un „cântar” (fig. 14.3 a, b, c, d).

14.1. Kazimir Malevici. Cap de țaran. 1929

14.2. Marc Chagall. Crucifixul alb. 1938

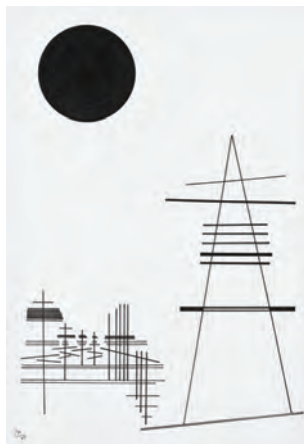
14.3. „Cântarul” compoziției:

- a. situație de dezechilibru;
- b. echilibru a două elemente de greutate egală ($1=1$);
- c. echilibru a două părți diferite ca număr de elemente, dar egale după greutate ($1=1/2+1/2$);
- d. echilibru a două părți diferite ca mărime, dar egale prin masa elementelor (mic și plin = mare și vid).

Echilibrul nu impune folosirea unor elemente identice, nici amplasarea acestora în mod simetric/static. Pentru organizarea spațiului plastic unitar, artiștii recurg la două procedee: echilibrul rațional sau echilibrul intuitiv.

Găsește elementele plastice care creează echilibrul în figura 14.4.

14.4. Vasili Kandinski.
Desen

14.5. Pieter Bruegel cel Bătrân. *Jocuri de copii*. 1560

14.6. Jean Dubuffet. *Cosmorama IV*. 1970

Echilibrul rațional se bazează pe un calcul logic. Elementele plastice au forme înrudite, care variază prin dimensiuni și tonuri (fig. 14.5).

Echilibrul intuitiv se bazează pe intuiția artistului. Elementele plastice reprezintă forme libere, „greutatea” unora este compensată prin „replici” ale altor elemente, care au intensitate (mișcare sau dimensiune) echivalentă (fig. 14.6).

Idei de creație

Varianta 1. Creează o lucrare picturală figurativă, în care să aplici varianta compozițională din figura 14.3 a cu mesajul bioetic: „Clonarea, ființele artificiale și viitorul umanității”. (Folosește formatul de album.)

Varianta 2. Elaborează o lucrare spațială abstractă, în care să aplici varianta compozițională din figura 14.3 b cu un mesaj ecologic, de exemplu: „Stop poluării planetei!” (Apelează la materiale de reciclaj: tuburi de carton, hârtie, sfori etc. și la vopsele.)

Varianta 3. Creează o lucrare decorativă, în care să aplici varianta compozițională din figura 14.3 c cu subiectul: „Flori și culori”. (Utilizează 1/2 din formatul de album și materiale grafice.)

Varianta 4. Creează o lucrare artistică în care să aplici varianta compozițională din figura 14.3 d cu subiectul: „Apa cea de toate zilele...” (Aplică o tehnică la alegerea ta.)

15

Stilizarea ca procedeu artistic

Termeni-cheie

> Stilizare; > stilizare rece/caldă; > formă stilizată; > motiv decorativ.

Compară figurile 15.1 și 15.2. Comentează prin ce se deosebesc. Cum au reprezentat plasticienii formele arborilor în fiecare imagine?

15.1. Gustav Klimt. *Pomul vieții*. 1905.
(Triptic, fragment)

15.2. Aurel David. *Amiaza*. 1964

În artele plastice forma suportă deseori transformări prin intermediul procedurii de **stilizare**. Acesta constă în crearea de forme artistice noi simplificate, păstrându-se, în același timp, caracteristicile generale ale formei din natură. În funcție de caracterul plastic al liniilor, stilizarea poate fi **rece**, creată în baza liniilor drepte/frânte (fig. 15.3), sau **caldă**, realizată cu ajutorul liniilor ondulate/curbe (fig. 15.4).

15.3. Ioan Greu. *Taurul*. 2022

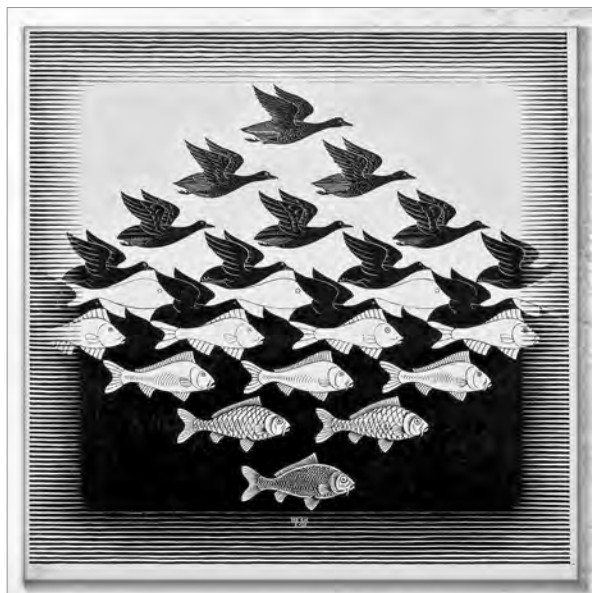
Stilizarea formelor realiste din natură se obține prin:

1. simplificarea formei (înlăturarea detaliilor);
2. geometrizarea formei;
3. substituirea culorilor reale cu altele.

15.4. Fernando Suárez Escobar. *Taur trufaș*. 2014

Forma stilizată are o largă utilizare în artele vizuale. Ea a fost practică începând cu arta preistorică și rămâne a fi prezentă și în arta modernă (fig. 15.5, 15.7).

15.5. Maurits Cornelis Escher. *Cer și apă - I*. 1938

15.7. Keith Haring. *Fără titlu*. 1988

Forma stilizată o regăsim în arhitectură, design, arta aplicată, arta populară. Ea poate fi văzută pe steme și blazoane, pe panourile publicitare, în decoruri, pe afișe, pe cutiile de ambalaj, pe coperte, pe stofe, pe tapete etc. (fig. 15.6 a, b).

Glosar

Pictogramă – desen simbolic, sugestiv, prin care se redau în mod schematic anumite obiecte sau idei (fig. 15.6 b).

15.6 a. Gheorghe Vrăbie. *Stema de Stat*

15.6 b. Iurie Ambros. *Pictogramă*

Motivul decorativ este o compoziție creată din forme stilizate care se adaptează necesităților de a decora, a înfrumuseța ceva. Acestea pot fi obiecte de artă (fig. 15.8) sau cotidiene (haine, accesorii, covoare, draperii, chenare sau frize decorative, ambalaje și obiecte de tot felul) (fig. 15.9).

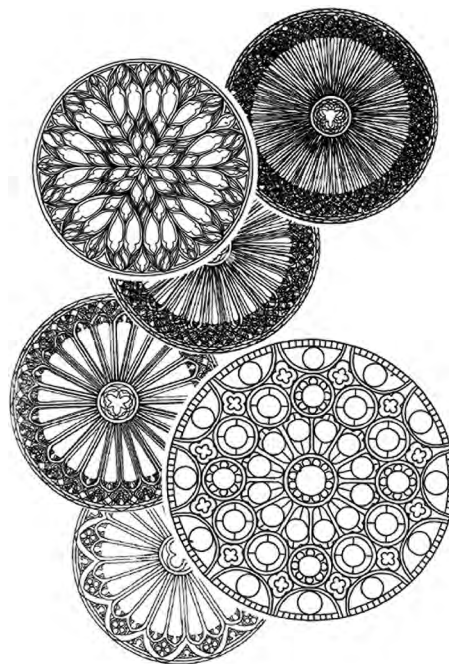
15.8. Louis Comfort Tiffany. *Maci orientali*. 1902. (Abajur)

Autoevaluare

- Alcătuieste câteva liste în care să clasifici imaginile din temă după criterii comune (de ex., stilizare cu caracter rece sau cald, substituirea culorii reale cu alta etc.).

Infoplus

În cultura orientală, rozeta (numită „mandala”, adică „cercul magic”) este un motiv decorativ circular care simbolizează lumina, pacea, puritatea spirituală și perfecțiunea (fig. 15.9). Lucrul asupra creării unei rozete este minuțios și se consideră că acest proces îl încarcă pe om cu energie cosmică, el devenind mai bun, mai pozitiv. Desenarea rozetelor se folosește în ramura numită „terapia prin artă” ca metodă de tratament paramedical al pacienților.

15.9. Rozete orientale

Pentru portofoliu

Colectează etichete, ambalaje și decupează din reviste diferite forme stilizate. Colecționează imagini (decupate, xeroxate, fotografiate) cu motive decorative.

Idei de creație

Varianta 1. Creează o serie de forme stilizate, desenând pe hârtie colorată (pliată în două) conturul unor fructe (portocală, măr, ananas, pară). Decupează-le. Confeționează din ele etichete (care vor fi aranjate pe farfurii) pentru prietenii care te vor vizita, indicând pe fiecare numele oaspetelui.

Varianta 2. Creează o rozetă, încercând să aplici ideile gânditorilor orientali: concentrează-ți atenția și ascultă-ți vocea interioară, gândurile luminoase, care vor veni neapărat pe parcursul lucrului. O rozetă se poate desena cu mâna liberă sau cu instrumente de geometrie (fig. 15.9).

Nota bene

- > Motivele decorative compuse din elemente geometrice se construiesc cu anumite instrumente, respectându-se cu strictețe dimensiunile calculate prin operații matematice (fig. 15.9).

16

Obiecte de artizanat. Ornamentul

Termeni-cheie

- > Artă populară; > artă artizanală;
- > ornament; > semantica motivelor.

Examinează figurile 16.1 a, b. Care este destinația obiectelor din imagini? Cine le-a confecționat?

16.1 a. Linguri de lemn. România

16.1 b. Vase din lut. Republica Moldova

16.2. Platou decorativ.
Hohloma, Rusia

16.3. Farfurie din
ceramică. Republica Moldova

În fiecare țară sunt oameni pasionați de anumite meșteșuguri artistice, specifice poporului respectiv. Ei confecționează obiecte din lemn, metale și pietre prețioase, os, trestie, papură, pănuși, lozie etc., creând produse de înaltă valoare fie pentru uz personal, fie pentru vânzare.

> **Arta populară** reflectă viața culturală a unei comunități, națiuni și se reprezintă prin obiecte/articole transmise de la o generație la alta, fiind realizate de creatori anonimi pentru necesități personale în gospodării individuale.

Artizanul este un meșteșugar care creează diverse articole (manual sau cu unelte simple) inspirate din arta populară, respectând anumite tradiții vechi, tehnici sau chiar secrete de confecționare. Aceste obiecte se înscriu în noțiunea de **artă artizanală** (artizanat) și sunt produse în serii mici, pentru comercializare.

Privește figurile 16.2, 16.3 și indică deosebirile dintre un ornament rusesc și unul moldovenesc.

Infoplus

În 2007 s-a confecționat una dintre cele mai mari creații artizanale textile, un covor de 5 625 m² (egal cu mărimea unui teren de fotbal), la care au lucrat timp de 18 luni 1 200 de meșteri iranieni. Pentru producerea acestui obiect „gigant”, a fost nevoie de 38 t de lână și bumbac.

Decorarea este primul și cel mai important pas către civilizație și prezintă un fenomen important în moștenirea noastră culturală. Este unul dintre privilegiile umanității, poate chiar cel mai vechi. Odată cu formarea tradițiilor naționale de confecționare a obiectelor și articolelor de artizanat se dezvoltă și arta ornamentării lor.

Ce **condiții** trebuie să respecte meșterul popular pentru ca produsele lui să reprezinte tradițiile artei populare a neamului său?

1. Materialul de lucru. El utilizează acele materii prime care se găsesc pe teritoriul unde locuiește poporul respectiv. În Republica Moldova, de exemplu, se prelucrează: lutul (fig. 16.1 b, 16.3), lemnul și piatra (fig. 16.4, 16.5), lâna de oi (fig. 16.6) și fibrele vegetale – bumbacul, inul, cânepa, lozia, papura etc.

2. Ornamentul. Fiecare popor și-a elaborat un sistem de ornamente specific culturii sale. De aceea meșterii populari respectă tradiția ornamentului autentic. Bunăoară, în arta populară a neamului nostru, motive ornamentale tradiționale se consideră arborele/pomul vieții, coarnele berbecului, romburi, spirala, vârtejnița, frunza, strugurele etc. (fig. 16.3, 16.4, 16.5, 16.6). Pomul, sau arborele vieții, se întâlnește și în culturile găgăuză, ucraineană, bulgară etc. (fig. 16.7 a, b, c).

16.6. Covor moldovenesc. Arborele vieții. Începutul secolului al XIX-lea

🎯 Hai să meditam

- ▶ Poate pretinde o persoană că „a creat” un ornament popular? De ce?
- ▶ Cine este autorul artei populare? Dar al ornamentelor populare?

Nota bene

- Motivele ornamentale vechi se reproduc după modelele autentice, adică se copiază fidel de pe obiectele vechi. Dar există și ornamente moderne, deosebite de o anumită tradiție, inventate astăzi. Acestea nu fac parte din arta populară tradițională.

16.4. Stâlp de prisă din lemn. Orheiul Vechi

16.5. Stâlp de prisă din piatră. Orheiul Vechi

16.7 a. Pomul vieții. Ucraina

16.7 b. Pomul vieții. Găgăuzia

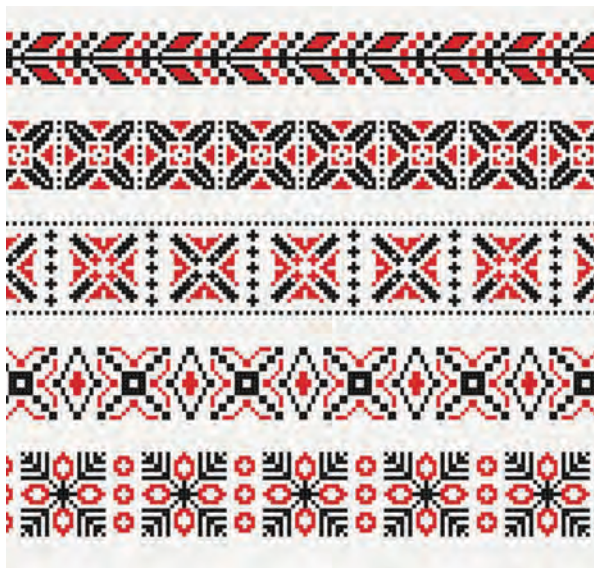

16.7 c. Pomul vieții. Bulgaria

Glosar

A ornamenta, a decora – a înfrumuseți suprafețe (de ex., urciur, covor, clădire etc.) cu elemente ornamentale plate sau volumetrice.

Ornamentul reprezintă o compoziție creată din motive decorative, aranjate după principiile repetiției (fig. 16.8, 16.9). Motivele pot fi repetate de două sau de mai multe ori, formând ornamente în fâșii sau în rețea.

16.8. Scheme de ornamente

Idei de creație

Proiect de cercetare

Analizează vesela din bucătăria familiei tale. Găsește obiecte ornamentate. Care dintre ele sunt decorate cu ornamente specifice culturii neamului tău și care sunt decorate cu ornamente moderne? Descrie tipul motivului pentru argumentarea alegerii.

Proiect de creație

Varianta 1. Creează o friză ornamentală, un chenar decorativ sau semn de carte, folosind motive ornamentale din această temă.

Varianta 2. Creează un drapel sau o stemă cu destinație precisă (de ex., pentru clasa ta, pentru școală, pentru localitate sau chiar pentru planeta Pământ), inventând un motiv ornamental modern. Încearcă să incluzi un mesaj ascuns în lucrarea ta. Descifrează și explică mesajul în caiet.

3. Coloritul. În trecut se foloseau coloranți naturali, extrași din plante și din sol. De aceea culorile corespundeau unei anumite zone geografice, devenind caracteristice artei populare a neamului respectiv. În prezent, meșterul popular, folosind coloranți sintetici, trebuie să rămână cât mai aproape de coloritul artei tradiționale (fig. 16.6, 16.9).

În funcție de caracterul motivelor decorative, ornamentele se clasifică în: **vegetale** (fig. 16.2, 16.6, 16.7 a, b, c), **zoomorfe** (ce reprezintă animale), **avimorfe** (păsări), **antropomorfe** (chipul și figura omului), **astrale** (corpuri cerești), **geometrice** (fig. 16.4), **combinat** (fig. 16.7, 16.9).

16.9. Covor tradițional oltenesc (motive vegetale, geometrice, avimorfe)

Pentru portofoliu

Studiază diferite surse (Internet, bibliotecă, muzeu etnografic, muzeul satului sau arhivele familiei) și identifică minimum cinci motive ornamentale care nu figurează în tema dată și sunt specifice etniei tale. Include în portofoliu fotografiile și semnificația lor.

Arta populară prezintă o varietate de motive ornamentale, observate în broderii, pe covoare, obiecte din lut etc. Cunoscând simbolică motivelor, putem descifra semnificația/semantica ornamentelor. Unele motive pot fi comune mai multor culturi sau popoare. Astfel, linia, cercul, rombul, în combinații diferite, se întâlnesc în ornamentica românească, ucraineană, rusă, bulgară, găgăuză deseori cu sensuri similare. De exemplu, cercul simbolizează soarele în cultura românească și în cea găgăuză; strugurii semnifică familia mare la ucraineni, belșug – la găgăuzi, vitalitate – la români.

Examinează motivele și semnificația lor în tabelul de mai jos, apoi identifică în ce figuri din tema dată le găsești. Descifrează mesajul ascuns în decorul acestor obiecte.

Denumirea	Motivul	Semnificația
Linii drepte și ondulate; hașurile		Simbolizează apa, abundența, sporul. Viața nu există fără apă.
Cercul, soarele		Simbolizează soarele, regenerarea, mișcarea fără început și sfârșit, căldura și viața.
Rombul		Simbolizează cultul soarelui, uniunea dintre cer și pământ; <i>romb cu ceruleț în centru</i> – pământul însămânțat, belșugul, abundența.
Coarnele berbecului		Este semn de forță masculină, putere și energie. Arată păstoritul ca ocupație de bază, doleanța de prosperitate.
Spicul de grâu		Simbolizează ocupația de bază – agricultura la sate, precum și natura, pâinea, pădurea, pacea, belșugul.
Spirala și derivatele ei		Energia, mișcarea și repetarea evenimentelor, dezvoltarea, creșterea.
Coloana		Veșnicia, legătura dintre cer și pământ, trecerea timpului.
Cocoșul		Trezește soarele, alungă spiritele rele, veghează ordinea lumii.
Arborele/Pomul vieții		Simbolizează parcursul vieții omului, armonia, echilibrul și tezaurul generațiilor. Există în multe culturi sub diferite forme. Este alcătuit dintr-o combinație de motive ornamentale.

17 Designul și estetica produsului

Termeni-cheie

> Design; > arte aplicate; > designer; > design al mediului; > design grafic; > design publicitar; > design vestimentar; > design industrial.

Privește figurile 17.1 și 17.2 a, b. Care sunt deosebiriile dintre aceste obiecte, dacă le caracterizăm după criteriile: utilitate, aspect estetic?

Hai să medităm

► Designul este un produs al progresului tehnic. Cum înțelegi această afirmație?

Designul este un domeniu de activitate umană relativ nou (apărut în secolul XX). Cuvântul *design* (pronunțat: [dizain]) semnifică „proiectare, schițare, machetare”. Scopul creatorului de design este transformarea obiectelor cotidiene în obiecte care satisfac concomitent necesitățile utile și estetice ale omului. Asemenea produse ce reprezintă creații originale („de autor”) fac parte din **artele aplicate**.

17.1. Scaun

17.2 a. Scaun

Designul creează o nouă formă de „comunicare vizuală”, care se manifestă prin următoarele semne caracteristice ale obiectului creat:

- *plastice*: proporția, efectul optic, culoarea, raporturile clar–obscur, plin–gol, culoare–dimensiune;
- *funcționale*: confortul, igiena etc.

Sferele acestei ramuri sunt: designul vestimentar, designul mediului, designul grafic, designul industrial, designul publicitar, fitodesignul (arta florilor) etc.

17.2 b. Scaun

Profesia de **designer** a apărut ca urmare a colaborării dintre artistul plastic și specialistul în proiectare din domeniul industrial. Surse de inspirație pentru unii designeri pot fi și opere de artă celebre (fig. 17.3, 17.4 a, b).

17.3. Piet Mondrian. *Compoziție II în roșu, albastru și galben*. 1930. (Ulei, pânză)

17.4 a. Vază în stil Mondrian

17.4 b. Yves Saint Laurent. *Rochie în stil Mondrian*. 1965

17.5 a. Zen Design. Chișinău. *Proiect de exterior*. 2021

17.5 b. *Proiect de interior*

Designul mediului se referă la amenajarea estetică a spațiilor arhitecturale exterioare și interioare (fig. 17.5 a, b). Aici se iau în considerare diverse aspecte: funcționalitatea, confortul, eficiența utilizării spațiului, costurile implicate, rețelele necesare etc. Se ține cont, de asemenea, de proporțiile omului, căruia îi sunt destinate aceste spații.

17.6 a. Semn de firmă

17.6 b. Ambalaj. Coșuleț cu prune. „Bucuria”. Republica Moldova

17.6 c. Etichetă

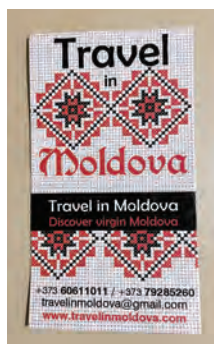

17.6 d. Copertă

Designul grafic deservește toată sfera producerii de mărfuri (ambalaje, mărci sau simboluri de firmă, etichete, cărți etc.) (fig. 17.6 a, b, c, d).

Designul este aplicat extins în sfera **publicității**: la confecționarea insinelor, cărților de vizită, logourilor, la turnarea microfilmelor etc. (fig. 17.7 a, b).

Moda, care are tradiții foarte vechi, a dat naștere unei orientări în industria creării obiectelor de port numită **design vestimentar**. Mai multe domenii de aplicare a acestuia se unesc într-un ansamblu și reflectă stilul și tendințele unei anumite epoci, perioade etc. (fig. 17.8).

17.7 a.
Carte de vizită

17.7 b. Insignă

17.8. Articole și accesorii vestimentare

Examinează imaginile de mai sus (fig. 17.8). Enumeră ce domenii de aplicare a designului vestimentar recunoști. Continuă lista.

Designul industrial are multiple ramificații.

Identifică în figurile 17.9 a, b, c, d, e domeniile de aplicare a designului industrial.

17.9 a. Motocicletă

17.9 b. Ceainice

17.9 c. Jucării

17.9 d. Model de telefon fix

17.9 e. Aspirator

Pentru portofoliu

Decupează din reviste uzate diferite imagini ce reprezintă un anumit tip de produs de design.

Autoevaluare

- Sunt oare produsele de design opere de artă? De ce?
- Ce alte noi domenii în care este aplicat designul mai cunoști? Argumentează.

Idei de creație

Varianta 1. Elaborează schițe pentru unul dintre următoarele produse: flacoane de parfum, pahare pentru suc, sticle pentru băuturi răcoritoare (folosește materiale grafice).

Varianta 2. Modelează o formă de bomboană, elaborează un ambalaj pentru forma creată și denumește-o (lucrează cu materiale maleabile, hârtie și materiale grafice).

Varianta 3. Creează o formă de abajur: lampă de masă, veioză sau felinar. (Utilizează diverse materiale pentru a realiza o lucrare în trei dimensiuni.)

Varianta 4. Creează un ansamblu de modă: vestimentație, încălțăminte, accesorii, bijuterii (apelând la diferite materiale, la tehnica colajului și la tehnicile mixte).

Autoevaluare

- Analizează temele din unitatea III, apoi completează în caiet grila de mai jos, indicând în fiecare rubrică minimum 2-3 elemente.

Este foarte interesant	Știam deja	Am învățat ceva nou	Nu am înțeles

Istoria artelor plastice

18 Stiluri artistice

Termeni-cheie

> Stil; > baroc; > clasicism; > realism; > impresionism; > modernism.

Studiază imaginile *a, b, c, d* din figura 18.1 și determină prin ce detalii și stiluri se deosebesc cele patru imagini-glume.

18.1. Planșă didactică

Stilul face referire la aspectul vizual al unei opere de artă ca subiect și mod de tratare, iar criticii de artă pot mai ușor să clasifice aceste creații la o anumită perioadă istorică, școală, grup, mișcare, curent artistic etc.

După epoca Renașterii (sec. XV–XVII) apar și se dezvoltă așa stiluri artistice: *baroc, clasicism, realism, impresionism, modernism* etc.

Compară figurile 18.2 și 18.3. Ce poți spune despre cantitatea și amplasarea elementelor plastice prezente în aceste tablouri?

18.2. Peter Paul Rubens.
Romulus și Remus. 1615–1616

Barocul se distinge printr-un limbaj artistic vizual „cald”, cu abundența elementelor plastice și dă impresia de suprasaturare a spațiului operei (fig. 18.2). Are ca sursă un anumit stil de arhitectură creat la Roma în secolul al XVII-lea (după epoca Renașterii), care este bogat în ornamente și elemente fanteziste (heruvimi, ghirlande de flori etc.). Răspândit și în alte domenii ale artei, barocul poate fi recunoscut după mișcarea exagerat de dinamică a personajelor, efectele dramatice, tensiunile dintre forme și exuberanța lor sau după dimensiunile pompoase ale formelor reprezentate.

Clasicismul se caracterizează prin sobrietate și echilibru – calități prin care se opune barocului. Tablourile clasice sunt echilibrate, fără exces de detalii (fig. 18.3). Operele clasice se caracterizează prin subiecte care se referă la arta antică, realizate în stil

18.3. Jacques-Louis David.
Portretul doamnei de Verninac. 1798–1799

18.4. Jean-François Millet. *Femei strângând resturi de spice*. 1857

ordonat și armonios. Tradițional, determinativul „clasic” este unul laudativ, pozitiv, ceea ce corespunde în secolul al XVII-lea cunoștințelor „demne de a fi predate în instituții de învățământ”, adică unor modele estetice de valoare incontestabilă.

Realismul, care se dezvoltă în Europa (sec. al XIX-lea), se caracterizează prin reprezentarea lumii exterioare ca un „document vizual” al vieții de zi cu zi, în care subiectele tratează viața reală, munca grea și problemele cotidiene ale populației de rând (fig. 18.4). Artistul deplasează atenția de la mituri, imagini idealizate și canoane antice spre reprezentarea brută a cotidianului, abordând teme sociale.

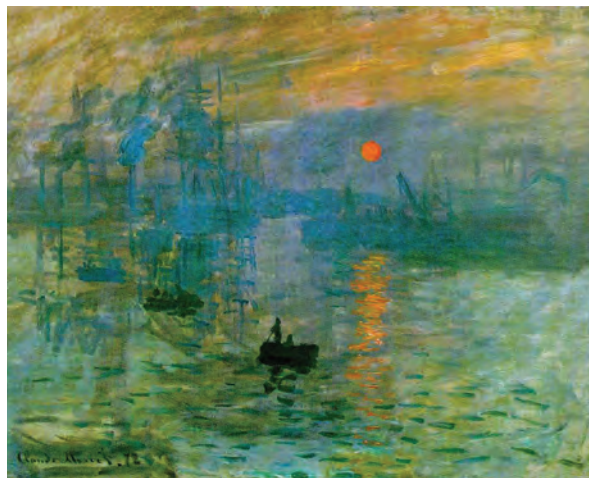
Până în secolul al XIX-lea, stilurile artistice evoluează relativ lent. Însă în 1827 este inventat aparatul de fotografiat, care revoluționează cultura vizuală și creează artiștilor timpului un fel de „rivalitate” în ceea ce privește reprezentarea fidelă a realității.

Astfel, artiștii se orientează spre alte moduri de expresie plastică, ceea ce conduce la o dezvoltare rapidă și variată a stilurilor artistice.

Ruptura definitivă cu perioada anterioară se produce odată cu apariția **impresionismului**, în 1874, care marchează intrarea artelor plastice în epoca modernă. Intenția artiștilor acestui stil este de a capta un „stop-cadru” pictat „în aer liber” cu redarea impresiei de moment (fig. 18.5). Opera iconică a acestui stil este tabloul pictat de Claude Monet „Impresie. Răsărit de soare” (fig. 18.6).

18.5. Nicolae Grigorescu. *Țărăncă stând în iarbă*

18.6. Claude Monet. *Impresie. Răsărit de soare*. 1872

Compară tratarea plastică a lucrărilor din *figurile 18.6 și 18.7*. Ce deosebire esențială observi? Atrage atenția la felul în care sunt redată spațiul și volumul, la claritatea formelor și a conturului.

18.7. Georgia O'Keeffe. *Reflecția lacului George*. 1921–1922

Anii 1890–1915, o perioadă de aproape 25 de ani (hotarul dintre secolele XIX și XX), reprezintă în artele plastice o trecere definitivă la arta modernă. Căutările începute de impresionisti pentru a găsi noi forme de expresie conduc la apariția numeroaselor stiluri artistice.

Modernismul neagă radical tradiția artistică anterioară, bazându-se pe principii de creație absolut noi: culoarea poate fi pură, forma – stilizată sau transformată (*fig. 18.8*), iar planurile spațiale inversate (*fig. 18.7*).

18.8. Amedeo Modigliani. *Jeanne Hébuterne cu pălărie*. 1918

Compară *figurile 18.5 și 18.8* și identifică asemănările și deosebirile dintre ele. Alcătuieste în scris două liste de determinative (adjective) potrivite fiecărui tablou (câte 5 cuvinte pentru fiecare).

Ideii de creație

Varianta 1. Elaborează cu mijloace grafice o formă de abajur/lampă de masă în două variante: în stil realist, apoi transform-o în stil baroc. Comentează imaginea în scris și argumentează.

Varianta 2. Folosește un aparat de fotografiat sau telefonul mobil pentru a capta imagini impresioniste care prezintă interes artistic. Comentează imaginea în scris și argumentează.

Autoevaluare

- Selectează determinative (adjective) pentru creațiile în stilurile baroc și clasicism (*fig. 18.2, 18.3*) din următorul șir: *masiv, aerat, tradițional, ordonat, greoi, maiestuos, sobru, agitat, moderat, mult, echilibrat, înzorzonat, simplu*. Notează-le pe două coloane în caietul de lucru.
- Găsește determinative pentru impresionism și modernism (*fig. 18.5, 18.6, 18.7, 18.8*). Notează-le în caiet.
- Realizează o cercetare asupra artiștilor autohtoni care abordează genul portretistic într-o manieră modernă și notează în caiet două referințe de opere ce te-au impresionat cel mai mult.

19

Arta modernă și contemporană

Termeni-cheie

- > Transfigurare; > figurativ; > nonfigurativ; > artă modernă; > abstracționism;
- > cubism; > artă contemporană.

Examinează *figura 19.1*, ce reprezintă tânăra din imagine care a servit drept model pentru un portret creat de Pablo Picasso. Cum este lucrarea artistului în comparație cu modelul?

19.1. Sylvette David fotografiată lângă portretul realizat de Pablo Picasso. 1954

19.2. Pablo Picasso. Sylvette în fotoliu verde. 1954

În *figura 19.2* este reprezentat portretul aceleiași fete într-o altă viziune, iar în *figura 19.3* imaginea este transformată într-o siluetă.

Acest procedeu de simplificare a formei și de aplatizare a volumului se numește **transfigurare** – considerat primul pas spre arta modernă.

Nota bene

- > Limbajul artei moderne și contemporane, ca orice alt limbaj, trebuie însușit pas cu pas, pentru a înțelege operele de artă actuală.

Hai să medităm

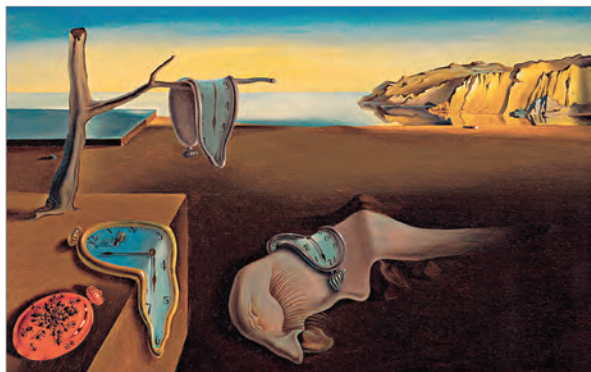
- ▶ Oscar Wilde (scriitor irlandez) afirma: „Arta începe acolo unde încețază imitația naturii”. Cum înțelegi acest citat?
- ▶ Georges Braque spunea: „Arta contemporană este făcută să ne tulbure, nu să ne liniștească”. Comentează această afirmație în contextul temei studiate.

19.3. Pablo Picasso. Sylvette. 1954

Arta modernă (sf. sec. al XIX-lea-sec. XX) nu mai imită realitatea, dar o transformă artistic, folosind mijloace de expresie artistică (tradiționale sau inovative). Scopul artistului modern este de a convinge spectatorul să privească lucrurile ce îl înconjoară în mai multe feluri (fig. 19.4, 19.5, 19.6, 19.7).

În arta modernă, ideea este prioritară asupra tehnicilor. Aceasta înseamnă că artiștii pot utiliza tehnici clasice pentru a reda o idee supranaturală sau fantezistă (fig. 19.4). În alte cazuri explorează

19.4. Salvador Dali. *Persistența memoriei*. 1931

Glosar

Figurativ – numim conținutul unei imagini plastice care este ușor de identificat: forme, obiecte, figuri etc. (fig. 19.1, 19.2, 19.3, 19.4, 19.7, 19.8, 19.9 și 19.10).

Nonfigurativ – numim conținutul unei imagini plastice care nu poate fi recunoscut sau asociat cu ceva precis (fig. 19.5, 19.6).

Abstract – opus noțiunii de figurativ, definește operele de artă nonfigurativă, în care elementele nu pot fi recunoscute.

Artă modernă – opere care prezintă idei și/sau mijloace de expresie artistică ce se deosebesc de cele tradiționale.

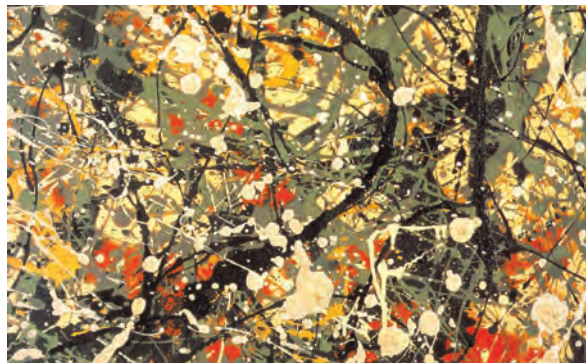
Artă contemporană – creații produse în prezent de artiști ce sunt (sau ar putea fi) în viață și care reprezintă forme noi de artă.

Avangardist – care exprimă idei plastice noi, promovate de anumite grupuri de artiști dintr-o epocă.

gesturi plastice netradiționale pentru a reda sentimente și emoții (fig. 19.5) sau se preocupă de experimentări pur tehnice (fig. 19.7).

Unul dintre stilurile artei moderne este **cubismul**, elaborat în 1907 de Pablo Picasso și Georges Braque. Cubismul se caracterizează prin dispariția planurilor spațiale, gama cromatică limitată, forme și volume construite prin intermediul figurilor geometrice: cub, cilindru, con etc. Obiectele sunt reprezentate sub câteva unghiuri concomitent, fără a se lua în considerare legitățile perspectivei liniare și aeriene (fig. 19.8).

Tot în această perioadă, Vasili Kandinski dezvoltă intens ideea picturii nonfigurative și ajunge la **abstracționism**: obiectul pictat într-un spațiu concret dispare total din tablou (fig. 19.6). În aceste opere predomină liniile, culorile și formele în sine. Deseori sensul acestor creații poate fi înțeles doar din titlul lucrării sau după cercetarea contextului în care a fost creată opera.

19.5. Jackson Pollock. *Numărul 8* (fragment). 1949. (Ulei, email, vopsea aluminiu, pânză)

19.6. Vasili Kandinski. *Linii transversale*. 1923

Examinează figurile 19.4, 19.5, 19.6, 19.7, 19.9 și 19.10. Ce este neobișnuit în aceste opere? Ce creații reprezintă un subiect fantezist sau te provoacă să te întrebi „cum a fost făcută oare”? Ai putea să le dai alte denumiri?

19.7. Pablo Picasso. *Taur*. 1958

19.8. Georges Braque. *Studioul (vază în fața unei ferestre)*. 1939

Arta contemporană (perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial (1940–1945) și până în prezent) continuă inovațiile tehnice și conceptuale inițiate de artiștii moderni (fig. 19.9 și fig. 19.10). Plasticienii dezvoltă experimentările inovatoare, utilizând variate mijloace artistice (inclusiv noile tehnologii). Arta contemporană nu se mai clasifică după ramurile tradiționale, ci se caracterizează printr-o fuziune a acestora și prin forme de artă nemaiîntâlnite până acum.

19.9. Gavin Turk. *Timp și spațiu* (pentru Joseph Kosuth). 2015. Fragment

19.10. Claes Oldenburg. *Viola*. 2002. (Pânză, sfoară, rășină, metal, latex)

Ideii de creație

Varianta 1. Pornind de la un obiect simplu (ceainic, lampă, lingură etc.), creează un desen pentru a-l prezenta „altfel” (aplică operațiile de: mărire, multiplicare, acumulare, combinare, deplasare, deformare, deteriorare).

Varianta 2. Transformă un obiect simplu, uzat (dop de plută, mănușă de gospodărie, burete, pantof vechi) în unul „nobil”, care să exprime o idee originală. Operația aplicată: transformarea (când un lucru, prin modificare, devine altul). În acest scop:

- folosește materiale și instrumente diferite de cele cunoscute (de ex., șervețele de hârtie, scobitori, diverse obiecte uzate etc.);
- înlocuiește instrumentul care desenează linii negre cu un altul, care lasă o urmă albă (de ex., tubul cu pastă de dinți sau fluidul corector pentru texte etc.).

Varianta 3. Elaborează o compoziție modernă inspirându-te din cubism sau abstracționism.

Arta Basarabiei și a Republicii Moldova din secolul al XIX-lea până în prezent

Termeni-cheie

> Arta Basarabiei; > realism socialist; > pinacotecă; > cenzură.

Privește figurile 20.1, 20.2, 20.3, 20.4. Ce reprezintă ele? Cum crezi, în ce epoci au fost create? Argumentează.

20.1. Ioan Iavorschi.
*Maica Domnului
cu Pruncul pe tron.* 1813

20.2. August Baillayre.
Portretul soției. 1921

20.3. Igor Vieru. *Cuplu.* 1972

Nota bene

> Arta basarabeiană a făcut saltul de la arta medievală spre cea modernă într-un timp extrem de limitat – în doar jumătate de secol, pe când în Europa această trecere a durat câteva sute de ani.

20.4. Andrei Sârbu. *Câmp.* 1992

Amintește-ți

Prin ce sunt remarcabili anii 1812, 1918, 1940, 1945, 1991 pentru istoria Basarabiei și a Republicii Moldova?

Dezvoltarea artei pe teritoriul basarabeian este influențată de diverse perioade istorice, și anume:

- 1812–1887 – continuă dezvoltarea artei medievale reprezentată prin icoană, pictură și catapeteasmă;
- 1887–1918 – apar și se constituie artele plastice moderne din Basarabia;
- 1918–1940 – perioada de apogeu (culminație) a artei moderne basarabene și, totodată, ultima perioadă în arta basarabeiană;
- 1945–sfârșitul anilor '80 – arta Moldovei marcată de **realismul socialist**;
- sfârșitul anilor '80–până în prezent – liberalizarea sferei artelor, dezvoltarea artei contemporane.

Din prima perioadă, 1812–1887, se cunoaște doar activitatea unor zugravi de icoane. În lucrările lor apar elemente de pictură laică (fig. 20.1). În perioada 1887–1918 se deschid școli de arte, societăți de arte și încep să activeze artiști profesioniști cu studii făcute în Rusia, Germania, Olanda, Franța, Italia, Belgia etc. Se constituie toate ramurile și genurile de arte plastice: pictură, sculptură, grafică. În arta acestor ani se resimte influența tradițiilor artistice rusești, deoarece Basarabia pe atunci era parte din Imperiul Țarist Rus (fig. 20.2, 20.5, 20.6).

20.5. Vladimir Okușko. *La arat*. 1901. Fragment

În următoarea perioadă, 1918–1940, arta basarabeană este influențată de unirea cu Regatul României, de tradițiile artistice românești (fig. 20.7, 20.8). Accesul către țările europene este liber, ceea ce favorizează plecarea basarabenilor la studii în academiile de arte din Europa, precum și stabilirea mai multor artiști peste hotarele țării.

Glosar

Pinacotecă – colecție mare de tablouri.

Infoplus

Operele plasticienilor basarabeni, ca și Arhiva Școlii de Artă, destinate înființării în 1939 a Pinacotecii din Chișinău, au fost pierdute în totalitate în timpul războiului din 1941–1945.

20.6. Eugenia Maleșevschi. *Autoportret*. 1910

20.7. Nina Arbore. *Portret de femeie cu câine*. 1923–1928

20.8. Moissei Kogan. *Nud*. 1927

🕒 Amintește-ți

În clasele precedente ai studiat opera mai multor plasticieni basarabeni – Alexandru Plămădeală (1888–1940), Lazăr Dubinovschi (1910–1982), Mihai Grecu (1916–1998), Glebus Sainciuc (1919–2012), Valentina Rusu-Ciobanu (1920–2021), Igor Vieru (1923–1988), Mihai Grati (1933–2005), Andrei Sârbu (1950–2000). Care dintre ei au practicat sculptura, care pictura și care – alte modalități de expresie artistică?

20.9. I.F. Stepanov. *Energeticienii*. 1975

Evenimentele de la mijlocul secolului XX (războiul mondial, instaurarea regimului sovietic totalitar) au provocat exodul masiv al artiștilor plastici spre România, Europa și America etc. O mare parte din populația Basarabiei a fost exilată în Siberia, printre care și mulți artiști.

În perioada 1945–sfârșitul anilor '80, arta a fost supusă cenzurii, adică puterea de stat controla activitatea artiștilor. Creația lor avea doar subiecte și stiluri permise de autorități. Artele din această perioadă se caracterizează prin imagini plastice figurative, iar subiectele lucrărilor sunt dedicate puterii sovietice, liderilor de partid, organizațiilor de pionieri sau comsomoliști, scenelor de muncă în câmp sau în uzine (fig. 20.3, 20.9).

20.10. Mihai Țăruș. *Concert în alb-negru*. 1993

20.11. Simion Zamșa. *Luna roșie*. Hârtie manuală. 2001

Spre sfârșitul anilor '80 ai secolului trecut, arta din Republica Moldova se aliniază la tendințele artistice contemporane mondiale (fig. 20.4, 20.10, 20.11, 20.12), adică:

- se fac experimentări tehnice diverse;
- se abordează subiecte interzise anterior (teme biblice, patriotice, suprarealiste);
- apar creații cu mesaje sugestive.

20.12. Maria Sacă-Răcilă. *Romeo și Julieta*. Tapiserie. 1990. Fragment

Glosar

Catapeteasmă – perete despărțitor (împodobit cu icoane) între altar și restul bisericii; iconostas.

Realism socialist – modalitate de reprezentare a subiectului în manieră realistă/figurativă, în tehnici clasice cu subiecte elogioase regimului și idealurilor comuniste.

Pictură laică – care reprezintă subiecte din afara religiei.

Ideii de creație

Proiect de cercetare

Documentează-te și elaborează un eseu pe baza creației unui artist basarabean.

Proiect de creație

Varianta 1. Analizează figura 20.10 și alcătuieste o schiță în baza ei. Transformă imaginea în una cromatică, aplicând diverse culori ca să redai dispoziția de concert. (Utilizează materiale opționale.)

Varianta 2. Analizează figura 20.11 și creează o schiță în baza ei. Aplică culoarea, schimbând locurile zonelor cromatice (de ex., pune verde în loc de roșu, violet în loc de verde etc.).

21 Specificul Artei naționale

Termeni-cheie

➤ Artă națională; ➤ aspect semantic; ➤ aspect teritorial.

Privește figurile 21.1, 21.2 și 21.3. Prin ce elemente plastice se poate constata că aceste picturi redau subiecte inspirate din spațiul cultural și geografic al Moldovei?

Arta națională exprimă trăsăturile caracteristice unei culturi sau unui stat.

Sub **aspect semantic**, arta națională reprezintă valorile unei culturi spirituale: mitologie, istorie, limbă, religie, tradiții etnice, organizare socială, climă și amplasare geografică. De exemplu, coloritul peisajului moldovenesc este prezentat în pictura realizată de Eleonora Romanescu (fig. 21.1), arhitectura națională – de Andrei Mudrea (fig. 21.2), ospitalitatea – de Mihai Greu (fig. 21.3), tradițiile folclorice și de sărbători – de Andrei Negură (fig. 21.4). Trecutul istoric este exprimat în sculptura *Ștefan cel Mare* din centrul Chișinăului, de Alexandru Plămădeală.

21.1. Eleonora Romanescu. *Primăvara*. 1989–1990

Sub **aspect teritorial**, arta națională este produsul creației artiștilor care locuiesc în țara respectivă. Lucrările lor pot aborda nu doar subiecte tradiționale, dar și cosmopolite: scene din cotidian, natură statică, compoziții abstracte etc. sau pot trata valori universale: viață și moarte, probleme morale, sociale, ecologice etc.

21.2. Andrei Mudrea. *Casă la Butuceni*. 2001

21.3. Mihai Greu. *Toamna*. 1984

Hai să medităm

- ▶ Cum pot fi identificate comorile artistice naționale în diferite genuri de artă din Republica Moldova? Prin ce elemente poate fi recunoscută arta plastică națională?

În așa mod, arta națională poate fi reprezentată prin apartenența autorului și la alte culturi, opera sa fiind inspirată din surse foarte diverse (fig. 21.5).

21.4. Andrei Negură. *Meșterul Manole*. Tapiserie. 2000. Fragment

21.5. Victor Cuzmenco. *Jocul formelor*. 2020

Glosar

Semantic – care se referă la semnificația elementelor plastice într-o lucrare artistică.

Ideii de creație

Proiect de cercetare

Efectuează o investigație și află care sunt artiștii plasticieni din localitatea ta. Ce trăsături caracteristice au creațiile lor? Acestea exprimă cultura națională sau sunt cosmopolite?

Proiect de creație

Varianta 1. Realizează o lucrare artistică (bi- sau tridimensională) care ar avea semne caracteristice artei naționale. (Utilizează tehnica ta preferată.)

Varianta 2. Realizează o serie de articole poștale (timbre, plicuri etc.) care să reprezinte Republica Moldova, inclusiv din perspectiva diferitelor culturi și etnii, inspirându-te din figura 21.6.

Autoevaluare

- Definește deosebirea dintre arta populară și arta națională. Care sunt elementele comune ale acestora?

21.6. Timbre poștale, ÎS „Poșta Moldovei”

Autoevaluare

- Analizează temele din unitatea IV, apoi completează în caiet grila de mai jos, indicând în fiecare rubrică minimum 2-3 elemente.

Este foarte interesant	Știam deja	Am învățat ceva nou	Nu am înțeles

Valorizarea artelor vizual-plastice.

Experiențe pozitive

22 Proiect de creație *Arborele NOI*

Cu acest capitol vei finaliza cursul de educație plastică în școală, după care vei rămâne față în față cu provocările vizuale care te vor înconjura pretutindeni. Experiențele acumulate te vor ajuta să analizezi și apreciezi operele de artă, să alegi vestimentația, să amenajezi viitoarea locuință și în multe alte activități profesionale și cotidiene.

Pentru a naviga cu succes prin varietatea de imagini, obiecte, articole artistice și nonartistice și a deosebi valorile autentice de nonvalori (kitsch-ul), îți propunem să studiezi Tema 23. De asemenea, pentru a extinde orizontul cultural, poți călători virtual prin mai multe muzee și galerii descrise în Tema 24.

Te încurajăm să continui și pe viitor dialogul cu arta, urmărind evoluția artelor contemporane. Aceste opere pot fi provocatoare, stranii, șocante, neînțelese, dar au dreptul la existență. Acceptă provocarea și încearcă să descifrezi mesajele ascunse în ele, deoarece arta ca mesager va schimba în permanență viața noastră, lumea și societatea.

În continuare îți propunem să realizezi un proiect care îți va consolida competențele formate în cadrul educației artistice.

Hai să medităm

- ▶ Ce particularități te reprezintă ca persoană unică și irepetabilă? Alcătuieste o listă de 5-7 elemente.
- ▶ Cercetează, în baza obiectelor/fotografiilor de familie, ce elemente ar reprezenta istoria familiei tale. Notează o listă de 3-5 elemente.
- ▶ *Activitate în grup.* Reflectați în ce mod teritoriul geografic influențează diversitatea artistică și culturală a locuitorilor (care sunt conexiunile dintre teritoriu și cultură)?
- ▶ *Activitate în grup.* Cercetați, în baza operelor de artă națională (format virtual sau albume de artă), ce imagini ar reprezenta identitatea colectivă a locuitorilor din Republica Moldova? Selectați 3-5 opere de artă și argumentați-vă alegerea.
- ▶ *Activitate în pereche.* Pe parcursul manualului ați întâlnit următoarele citate: „Arta contemporană este făcută să ne tulbure, nu să ne liniștească” (Georges Braque); „O veritabilă operă de artă nu este aceea care seamănă cu ceva, ci aceea care înseamnă ceva”. (Andrei Pleșu).

Explicați cum înțelegeți aceste afirmații după ce ați făcut cunoștință cu arta modernă și cea contemporană.

Privește imaginile din *figurile 22.1, 22.2* și apoi pe cele din *figurile 13.3* (pag. 38), *15.1, 15.2* (pag. 43), *16.6* (pag. 47). Ce este comun în aceste opere? Observă varietatea modurilor de reprezentare a arborilor și comentează deosebirile.

23 Opera de valoare și kitsch-ul

Termeni-cheie

- > Produse de valoare autentică;
- > kitsch; > pseudovaloare.

Privește *imaginile 23.1, 23.2*. Care dintre ele respectă tradiția ornamentului popular moldovenesc?

Lumea artelor a fost întotdeauna însoțită de o lume paralelă, care urmărește scopul de a înlocui **produsele de valoare autentică** (de ex., opere de artă, obiecte de artă populară etc.) prin produse și obiecte lipsite de valoare. Acest fenomen se numește **kitsch** (pronunțat [chici]). Kitsch-ul folosește materiale ieftine și tehnici simpliste pentru a produce obiecte care se aseamănă cu cele artistice, dar care le sunt cu mult inferioare. Aceste obiecte deseori sunt inutile și de prost-gust.

Kitsch-ul produce **pseudovalori** care nu au nimic comun cu ineditul, cu autenticul. El propagă și repetă stereotipuri și clișee, imagini mediocre, ușor de înțeles (*fig. 23.3, 23.4, 23.5*). În pictură, kitsch-ul se poate identifica, în special, după colorit și după motivele reprezentate, care au aspect „siropos” și nu trezesc emoții estetice (*fig. 23.4*). Pictura kitsch imită natura, folosind adesea culori stridente, detalii în relief lipite peste imagine și alte procedee străine artei autentice.

23.1. Vase din lut

23.2. Suvenir din lut

Amintește-ți

Ce condiții trebuie să respecte meșterul popular pentru ca produsele lui artisanale să reprezinte tradițiile artei populare a neamului său?

23.3. Ceas cu Iisus Hristos (kitsch cu subiect religios)

Nota bene

- > Numărul obiectelor kitsch crește odată cu dezvoltarea tehnologiilor de multiplicare: figurine sau veselă din plastic care imită porțelanul, confecții textile cu imprimeuri care reproduc opere de artă, diverse articole de profanare a imaginilor religioase (pseudobijuterii și accesorii). Asemenea obiecte sunt produse în serie de industria kitsch-ului.

23.4. Pictură (kitsch)

În arhitectură, kitsch-ul se manifestă prin înlocuirea materialelor originale tradiționale cu materiale ieftine și accesibile. De exemplu, lemnul se substituie cu tînchea, ghips sau plastic.

23.6. Covor tradițional moldovenesc. Secolele XVIII–XIX. Fragment

23.7. Covor modern, cu abatere de la ornamentul tradițional. Secolul XX. Fragment

Ideii de creație

Proiect de cercetare

- Examinează obiectele propuse în piețe și în magazinele de suvenir. Stabilește care sunt obiecte kitsch.
- Întocmește o listă a caracteristicilor obiectelor și produselor kitsch.

Autoevaluare

- Compară piesele textile de mai sus care au motive vegetale (fig. 23.6, 23.7). Determină elementele ce ne vorbesc despre o deviere de la tradițiile artei populare autentice.

23.5. Bibelou (kitsch)

Infoplus

Există kitsch literar, muzical, teatral, cinematografic, arhitectural etc.

Scopul principal al producătorilor de kitsch este de a oferi publicului larg, neinițiat, produse care pot să le satisfacă necesitățile pseudoculturale curente, dar care nu au valoare artistică reală și care nu durează în timp.

Spre exemplu, în muzică, el este prezent prin producerea cântecelor cu subiecte banale, prezentate de „vedete” cu exterior atractiv, dar fără talent. Ca exemplu de kitsch muzical pot servi manelele, populare cândva în spațiul românesc. Romanele și povestirile de bulevard, revistele distractive cu istorii „romantice”, filmele de groază, de acțiune, seriilele lacrimogene sunt atribuite, de asemenea, categoriei kitsch.

Hai să medităm

- ▶ Ce se poate întreprinde pentru diminuarea producerii în masă a obiectelor kitsch? Cum crezi, așa ceva ar fi posibil?

24 Muzeu și spații pentru artă

Termeni-cheie

> Muzeu; > galerie; > spații pentru artă.

Fiecare oraș poate avea un muzeu sau o galerie de artă.

Cuvântul „muzeu” provine de la *museion* din limba greacă, ceea ce înseamnă *templul muzeilor*. Începând cu epoca Renașterii, localurile în care se păstrează operele de artă au fost numite muzee.

Muzeul de arte este o instituție cu trei funcții esențiale:

- colectarea capodoperelor;
- conservarea patrimoniului artistic;
- expunerea operelor pentru publicul spectator.

Lucrările muzeelor sunt clasificate după anumite criterii:

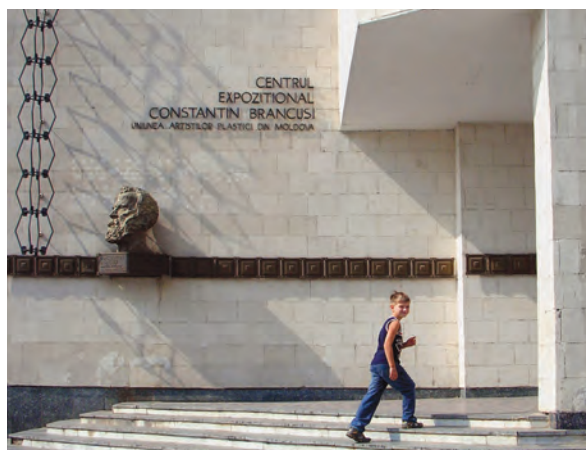
- opere artistice dintr-o anumită epocă, adunate din diferite țări (de ex., sala de pictură clasică);
- creații plastice dintr-un anumit spațiu geografic (de ex., sala de artă africană).

Există muzee consacrate unui anumit artist (Muzeul „Pablo Picasso” din Paris, Muzeul „Joan Miró” din Barcelona).

În **Galeriile de artă**, spre deosebire de muzeu, tablourile expuse pot fi cumpărate de vizitatori. La Chișinău un astfel de local există în Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” (fig. 24.1). Tot aici, sistematic, se organizează vernisaje cu o durată limitată, ce sunt consacrate unei anumite tematici.

Nota bene

- > Într-un muzeu sau o galerie se respectă strict anumite reguli pentru spectatori:
 - exponatele nu se ating cu mâna;
 - tablourile se privesc de la o anumită distanță pentru a fi văzute în ansamblu;
 - nu se consumă produse alimentare;
 - nu se vorbește cu voce tare.

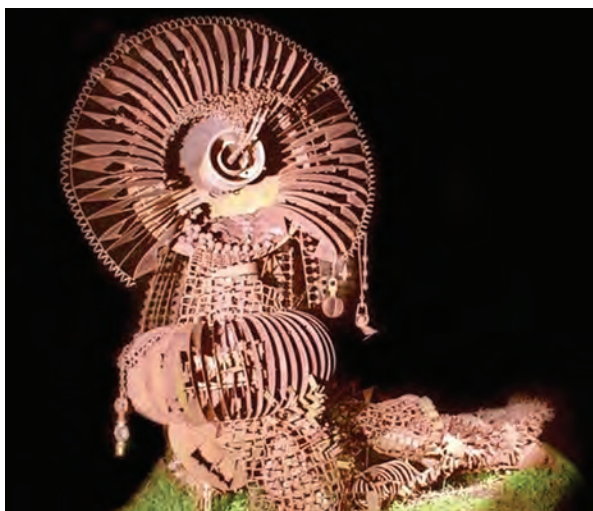
24.1. Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”. Chișinău

În orașele mari există muzee celebre, cu o mare priză la publicul spectator. De exemplu, *Muzeul Ermitaj* din Sankt-Petersburg, Rusia; *Muzeul Guggenheim* din Bilbao, Spania; *Muzeul Prado* din Madrid, Spania; *Muzeul Metropolitan* din New York, SUA; *Centrul Național de Artă și Cultură „Georges-Pompidou”* din Paris, Franța; *Muzeul Național de Artă al Moldovei* din Chișinău etc. Una dintre atracțiile principale ale Centrului „Georges-Pompidou” este reconstrucția Atelierului sculptorului român Constantin Brâncuși care a trăit și activat în Franța (fig. 24.2).

24.2. Atelierul „Constantin Brâncuși”. Centrul Național de artă și cultură „Georges-Pompidou”. Paris

În prezent, în tot mai multe orașe întâlnim locuri publice (parcuri, scuaruri, grădini etc.) folosite ca **spații pentru artă**, în care sunt expuse opere ale artiștilor contemporani. Artiștii pot crea complexe întregi sau pot completa peisajul existent. Unele lucrări abordează teme sociale. De exemplu, problema SIDA (fig. 24.3) sau lupta împotriva birocrăției și a regimului totalitar (fig. 24.4).

24.4. Nicolae Ischimji, Valeriu Moșcov. *Rugina & Co.* Complex sculptural. Parcul „La Izvor”. Chișinău. Cca anii 1985–2004

24.5. Maria Prymachenko. *Dansatori ucraineni*. 1983

Autoevaluare

- Parcurge încă o dată temele din unitatea V, apoi completează în caiet o grilă cu patru rubrici, indicând în fiecare rubrică minimum 2-3 elemente.

Este foarte interesant	Știam deja	Am învățat ceva nou	Nu am înțeles

24.3. Elena și Ion David. *AIDS Memorial*. Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”. Chișinău. 2013

În era digitală, în special în perioada pandemiei declanșate la sfârșitul anului 2019, multe muzee s-au transferat pe net pentru a păstra legătura cu spectatorii. Însă Internetul poate deveni și ultimul lăcaș pentru unele dintre operele de artă ilustre dispărute. Spre exemplu, în timpul războiului din Ucraina în 2022 a fost distrus muzeul de istorie locală din Ivankov, unde se păstrau zeci de opere ale artistei ucrainene Maria Prymachenko (1908–1997), admirată de însuși Pablo Picasso (fig. 24.5).

Proiect de cercetare

Varianta 1. Vizitează pe Internet muzeele menționate în această temă și notează prin ce ele sunt renumite: cea mai mare colecție dintr-o perioadă sau cultură anumită, colecție de instrumente muzicale, colecție de bijuterii, piese și accesorii de design vestimentar, colecții de artă modernă și contemporană etc.

Varianta 2. Documentează-te, din diferite surse, și întocmește o listă de: a. alte muzee decât cele de artă care mai există în lume; b. muzee sau galerii care se află în preajma localității tale.

Varianta 3. Găsește o idee nouă pentru un muzeu care crezi că ar putea fi creat. Ce fel de exponate va conține? Cum vor fi clasificate? Prin ce va îmbogăți acest muzeu cultura vizitatorilor?

Varianta 4. Analizează imaginile din manual și alcătuiește trei colecții de opere artistice pentru trei muzee (exemplu: „Muzeul de Sculptură Modernă”, „Muzeul Naturii Statice”, „Muzeul de Artă Grafică” etc.). Scrie rezultatul cercetării tale în caietul de lucru.

Evaluare sumativă nr. 2

Toate unitățile de învățare

Subiect: „Probleme sociale de actualitate” (schimbări climaterice, pandemie/epidemie, consumerism excesiv, dispariția speciilor, energii poluante, conflicte armate etc.)

Tipul de evaluare: *evaluare sumativă/evaluare finală (ES/EF)*

Produsele evaluate: *lucrare vizual-plastică, proiect individual/de grup, mesaj argumentativ scris, prezentare orală/electronică, vernisaj de grup.*

Rezultat: Proiect cultural vizual-artistic de lungă durată. Vernisaj de afișe tematice.

Sarcini de lucru

- Documentare din surse diverse (imagini din manual, de pe internet, diverse produse vizuale) asupra subiectului selectat (abordarea unei probleme sociale).
 - Elaborarea ideii și a mesajului viitorului afiș, anticiparea rezultatelor și a destinatarilor potențiali ai proiectului (grupul-țintă); selectarea elementelor de limbaj vizual-plastic, a mijloacelor artistice/materiale și a tehnicilor de realizare a lucrării plastice – afiș; stabilirea etapelor de desfășurare a proiectului; realizarea lucrării practice la subiectul ales (format digital sau material, elemente vizuale și/sau textuale).
- Adnotarea în caiet a produsului final, explicarea mesajului transmis, a grupului-țintă și a rezultatelor așteptate; descrierea elementelor de limbaj vizual-plastic și a mijloacelor artistice/materiale; argumentarea alegerii acestora. Precizarea surselor de inspirație care au servit drept reper la realizarea afișului (artiști/opere de artă, documente imprimate sau virtuale, videoclipuri etc.).
- Participare la organizarea vernisajului, prezentarea afișului.

Criterii de succes

- Selectez din lista propusă un subiect care, în opinia mea, este actual pentru transmiterea ca mesaj social prin intermediul unei imagini vizuale – afiș.
- Explorez diverse surse de documentare pentru elaborarea conceptului afișului și a impactului final al acestuia.
- Elaborez forma structurii compoziționale și a mesajului transmis (ce problemă socială este abordată și care este grupul-țintă de destinatari).
- Aplic în mod creativ elementele de limbaj vizual-plastic, mijloacele artistice/materiale, tehnicile de lucru ce le consider oportune și necesare la realizarea afișului.
- Redactez adnotarea conform sarcinii de lucru.
- Pregătesc o prezentare a afișului și particip la vernisaj.

Îți dorim mult succes și multe realizări frumoase în viață și cariera pe care o vei alege. Să nu uiți că artele vizuale ne însoțesc și se dezvoltă odată cu noi.

MAIA MOREL
RODICA MOCANU-NOSKO
ANGELA FRUMOSU

Educație plastică

Manual pentru clasa a VII-a

